

Abb. 37

Abb. 38

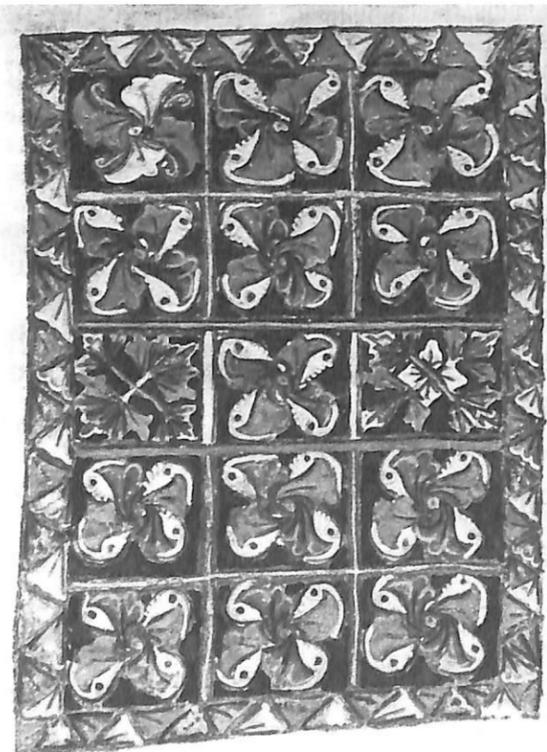

Abb. 39

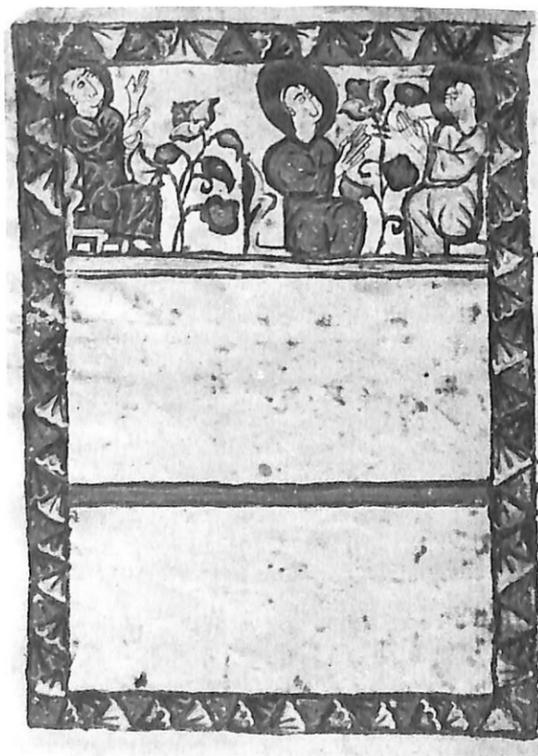

Abb. 40

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԻՆԻԹԱՐԵԱՆ Թ. 608 ՔԱՌԱԻԵՏԱՐԱՆԻ ԱՅԼԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԻ

Տասնհինգդարեայ հայերէն գրականութիւնը սկզբնաւորուել է Աստուածաշնչի հոյակապ թարգմանութեամբ, որը, սակայն, անհամար ընդօրինակութիւնների եւ բնագրի գիտակցուած կամ չգիտակցուած փոփոխութիւնների հետեւանքով որոշ բան կորցրել է իր դասական ճշգրտութեան, ուղղագրութեան, բառապաշարի եւ քերականութեան փայլից, կամ ուր ներթափանցել են լուսանցագրութիւններ եւ անհարգատ «սրբագրութիւններ»: Նման խաթարումների են ենթարկուել նաեւ յունարէն բնագիրը եւ միւս հին թարգմանութիւնները: Սակայն խնդիրն այն է, որ հայ բանասիրութեան մէջ դեռ բաւարար աշխատանք չի տարւում աղաւաղումները վերացնելու եւ բնագիրն իր նախնական վիճակին մերձեցնելու ուղղութեամբ: Դա հնարաւոր է լաւագոյն ձեռագրերի հիման վրայ կատարուած գիտաքննական բնագրերի հրատարակութեամբ: Այդ պատկառելի աշխատանքն ամեն տեսակէտից անհրաժեշտ է, բայց ցարժ լոյս է տեսել միայն Ծննդոցի քննական բնագիրը, որ մենք մի առաջին փորձ ենք համարում: Անհրաժեշտ է մասնագէտների համատեղ աշխատանք, որին պէտք է գլխաւորի Երեւանը: Մեր ժամանակներում բոլոր տուեալները կան, միայն դրանք պէտք է մէկտեղել: Ձեռագրական ընթերցումների հաւաքին սատարելու նպատակով հրատարակում ենք Վիեննայի Մինիթարեան Միաբանութեան գրադարանի

թ. 608 քառաւտարանի տարբերակները, որոնց առաջրում ենք Երեւանի Մատենադարանի թ. 2374 (նախկինում՝ էջմիածնի E 229) ձեռագրի եւ Ս. Գրքի պոլսական 1895 թ. (խրմբագիր՝ Մատթիա Գարագաշեան) տպագրի ընթերցումները, որով մեր աշխատանքն ինքնին կարող է օգտակար լինել: Համեմատութիւնից պարզուած է, որ մեր ընտրած ձեռագրի բնագիրը E 229-ի ընտանիքից է, համեմատաբար լաւ է պահպանուել եւ միանգամայն արժանի է նկատի առնուելու քննական հրատարակութեան համար:

Այս աշխատանքը ձօնելով ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՈՐՆԱՅԻ հարիւրամեակին, ջերմ շնորհակալութիւն ենք յայտնում Վիեննայի Մինիթարեան Միաբանութեան արբանյոյ Գրիգորիս Մանեանին եւ ձեռագրատան վարիչ Հ. Օգոստինոս Սեքուլեանին, որոնք սիրայօժար ընդառաջելով մեր առաջարկին՝ բարեացակամօրէն մեզ նուիրեցին ձեռագրի լուսապատճէնը, պատասխանեցին մեր բոլոր հարցումներին եւ յանձնառու եղան համեմատութեան արդիւնքները հրատարակելու ՀԱ-ի այս բացառիկ մէջ: 1986 թ. ձեռագիրն անձամբ տեսնելու եւ որոշ էջեր ու մանրամասնութիւններ տեղում ստուգելու համար եղանք վանքում, ուր ՀԱ-ի խմբագիր Հ. Մեսրոպ Թովալեանը մեզ ընծայեց բոլոր դիւրութիւնները եւ մեծապէս նպաստեց գործին իր խորհուրդներով: Իրեն եւս երախտապարտ ու շնորհակալ ենք:

Ուշադրութիւն. բնագրային նշուած կորուստների հետ չպէտք է շփոթել որոշ աւետարանների որոշ գլուխների մի քանի տները կամ ամբողջական հատուածները, որոնք չկան ինչպէս այս Ձեռ-ում, նոյնպէս եւ ուրիշներում: Հատուածներից յիշենք Մրկ ԺԶ 9-20 կամ Արիտտոն երէցին վերագրուած վերջաբանը եւ Յվհ Ը 1-11-ը կամ Իբք կնոջ շնացելոյ, որոնց հարազատութեան շուրջ վէճեր կան ընդհանրապէս: Պակասող տները նշեցինք իրենց տեղերում:

6. ԽՈՆԱԻՌԻԹԵԱՆ ԵՒ ՅԵՑԻ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

Թղ. 1ա-19ա եւ այլուր նկատելի են խոնաութեան պատճառած վնասներ, որոնցից, սակայն, բնագիրը քիչ է տուժել, ի տարբերութիւն ցեցակեր կամ այլ պատճառով ծակուած էջերի, ուր բնագիրն անընթեռնելի է:

7. ՁԵՌԱԳՐԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ

Գիր. միջին ուղղանկիւն կամ միջին մետրոպեան երկաթագիր, որի գլխաւոր թերութիւններից մէկն այն է, որ Ե եւ Է գրերը համարեա միշտ նոյն ձեւն ունեն, բացի որպէս տների կամ այդպիսին համարուած հատուածների առաջին տառերից, որոնք կը որ եւ խոշոր գեղեցիկ երկաթագրեր են: Ահաւասիկ Ձեռ-ից մի նմուշ.

Միաւետ գրութիւն. բառերը գրուած են գրեթէ միշտ առանց բաժանման, որ Ձեռ-ի հնութեան նշաններից է: Դա դժուարացնում է ընթերցումը եւ որոշ բաղադրեալ բառերի իսկական ուղղագրութեան ըմբռնումը, ինչպէս մի թէ (թե)/միթէ (միթե): Միւնակների աջ լուսանցքի (երեւակայական) ուղղահայեաց գծի կանոնաւորութեան համար գրիչը յաճախ նոյն բառի գրերը հեռացնում է նախորդից: Տողավերջում բառերը հատուած են այնտեղ, ուր տողագիծը վերջանում է. տողադարձի ընդհանուր սկզբբունք եւ ենթամնայ չկան:

«Գլուխների» համարակալում. կատարուել է հորիզոնական գոյգ գծիկների միջեւ դըրուած հայերէն բոլորգիր տառերով. երբեմն համարը մէկ գծիկի տակ է: Այս աւանդական եւ շատ հին բաժանումները չպէտք է շփոթել արդի բաժանումների հետ, որոնք ընդհանրապէս չկան հայերէն ձեռագրերում: Գրիչը յաճախ մոռացել է նշել գլխահամարները:

Յստակ եւ դիւրընթեռնելի ձեռագիր. հատու կենտ բացառութիւնները չհաշուած՝ այս յատկանիշներով կարելի է որակել գրչի աշխատանքը, որ, սակայն, ետ է մնում Մատենադարանի Թ. 2374 (նախկինում էջմիածնի կամ Ե 229) ձեռագրի միջին մետրոպեան կը որ երկաթագրով գեղեցիկ գրչութիւնից, ուր միանգամայն յստակ են Ե-ն ու Է-ն:

Ձեռ-ի գրչութեան արուեստի մաս են կազմում նաեւ հետեւեալ կէտերը, որ նախընտրում ենք առանձին համարակալել, ընթերցողի ուղղութիւնը հրաւիրելով դրանց վրայ:

8. ՁԵՌԱԳՐԻ ՈՒՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մանրամասնութիւնների վրայ կանգ չենք առնի, քանի որ տպագրի համեմատութեամբ իր ունեցած տարբերութիւնները ստորեւ նշանակուած են այլընթերցումների մէջ, նամանաւանդ որ գրիչը խստիւ հետեւողական չէ որոշ բառերի ուղղագրութեան մէջ:

Դասական գրաբարի այսօր ընդունուած չափանիշների տեսակէտից Ձեռ-ի ուղղագրութիւնը կանոնաւոր է, սակայն գրիչն ունի իր նախասիրութիւնները, որոնց պատճառները որոնելը մեր նպատակից դուրս է: Նշենք մի քանիսը:

1) Բառամիջում եւ բառավերջում Յ տառի գործածութիւնը ա եւ ռ ձայնաւորներից յետոյ զայնթակղութեան քար է եղել միջնադարեան գրիչների համար, նաեւ այս Ձեռ-ում, ուր մի ընդհանուր կանոն չի նկատուած: Կարգում ենք, օրինակ՝ գնա՛յ հրամայական (Մտթ Ա 20) փոխանակ գնա՛, բայց եւ Եսաեա փխ Եսայեայ (Մտթ Գ 3), հանեցա փխ հանեցայ (Մտթ Գ 17), որո փխ որոյ (Մտթ Գ 3), երկոյտասան փխ երկոտասան եւ այլն:

2) Ն-ից յետոյ՝ ձայնեղ բաղաձայն. գրիչը յաճախ է այսպէս գրում, ինչպէս՝ անգիր հրամայական փխ անկիր (Մտթ Ի 21), ընդրեղոցն փխ ընտրեղոցն (Մտթ ԻԴ 22), բանդ փխ բանո՞ (Մտթ ԻԵ 26 եւ այլուր). բայց ունի նաեւ սպունկ փխ սպունգ եւ այլն:

3) Գրիչը յաճախ է գրել բարիոք (փխ բարւոք), գայթագղել, ովմանք, ահա աւասիկ եւ այլն:

4) Ե կամ Է՝ անցեալ անկատարում եւ ԵԹԵ/ԵԹԷ ու ԹԵ/ԹԷ բառերում. սասցինք, որ Ձեռ-ում այս երկու տառերը չեն ջոկուած, ուստի յստակ չեն Ե եւ Ի լծորդութեան բայերի անցեալ անկատարի ձեւերը, որոնք, բացի եղակի երրորդ

շ
ս

գրել եթե կամ թե չաղկապները եւ Ե ու Ի ԼԸ- ծորդութիւնների բայերի անցեալ անկատարի ձեւերը, բացի եզակի երրորդ դէմքից, ուր Երեւանի Ձեռ-ն ունի -է-:

Ե. Աւելորդ, ոչ արմատական -Լ- տառը նկատի չենք առել որպէս առանձին այլընթերցում. մի մասի ցանկը տե՛ս այլընթերցումներից յետոյ առանձին ցուցակում: Ստորեւ սիւնակներում մեր նշած բառերից շատերն աւելորդ Ը ունեն Ձեռ-ում, իսկ Երեւանի Ձեռ-ում՝ ոչ:

գ. Տոպաղարձ-ը ցոյց տալու համար գործածում ենք (-) ենթամասնայ, որ չկայ ձեռագրերում:

է. Բնագրային սրբագրութիւնները, որոնք տողամիջում են, առանձին այլընթերցումներ չենք համարել ու չենք նշել՝ դրանք համարելով բնագրի մաս:

ը. Լուսանցային սրբագրութիւնները ամէն անգամ նշել ենք մեր էջերի ներքեւում, քանի որ մեր Ձեռ-ի գրչից չեն եւ գալիս են մի անյայտ համեմատողի չնշուած ձեռագրից: Ամէն անգամ բացայայտ չէ այս սրբագրիչի առաջարկը՝ բնագրի տառի կամ բառի շնչում, թէ՞ փոխարինում կամ յաւելում: Լուսանցագրութիւնների ցանկը տե՛ս ստորեւ առանձին: Մեր առաջարկում մէջ բառերի աջակերեւում դրուած փոքրիկ համարները յղում են էջատակի Լուսանցագրութիւններին, իսկ բառերից յետոյ դրուած թուանշանը եւ բազմապատկման նշանը ցոյց են տալիս, որ տուեալ բառն այնքան անգամ է գործածուել նոյն տան մէջ:

թ. Տպագրի Օ գիրը փոխարինեցինք աւ-ով՝ առանց այլընթերցում համարելու Ձեռ-ի աւ-ն:

ժ. Սրբագան յատուկ անուկների յապաւումներն այնքան կանոնաւոր եւ հետեւողական են ձեռագրերում, որ դրանք ամէն անգամ հարկ չհամարեցինք նշել. փոքրիկ ցանկը տե՛ս վերեւում մեր պարբ. 9-ում:

ժա. Ձեռագրերի (կարմիր քանաֆով) շեշտադրութիւնը անհրաժեշտ չհամարեցինք նշել բոլոր դէպքերում, բացի հարցական նշանից, որ իմաստի հետ կապ ունի: Վիեննայի Ձեռ-ում առատ է բացագանչական նշանը: Ձեռ-ի կէտադրութիւնը չնշեցինք:

16. ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԾԱԾ ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

բց.	բացառական
գծ.	գործիական
լ.	Լուսանցում
հյց.	հայցական
→ հյց.	ուղեւորման հայցական (բնագրում)
. →	էջատակում մատնանշում է Լուսանցասրբագրութիւններից ստացուող բառը
հրմ.	հրամայական
Մ 2374.	Մատենադարանի թ. 2374 Ձեռ. (նախկինում էջմիածնի E 229)
ն.	նոյն ընթերցում Ձեռ. 608-ի կամ մեր առաջին սիւնակի հետ ներգոյական
նգ.	ներգոյական
շղ.	շաղկապ (այլ կամ այլ)
ուղ.	ուղղական
Պ	Ս. Գրքի պոլսական 1895 թ. տպագիր կամ տպ. 1895
սեռ.	սեռական
վ 608	Վիեննայի թ. 608 Ձեռագիր
տ.	տուն
տպ. 1895	տե՛ս Պ
տր.	տրական
/	կամ
=	ընթերցումով նոյնութիւն նախորդ սիւնակի հետ

Լուսանցային սրբագրութիւն գրանցելիս՝ էջատակում նշում ենք միայն այն գիրը, որի վերեւում բնագրում դրուել է սրբագրութեան ծունկ (՛) նշանը, որից յետոյ . → -ով նշեցինք, մեր կարծիքով, այն բառը, որն ստացւում է սրբագրութիւնից, որը ոչ բոլոր դէպքերում է յըստակ:

19 հոկտեմբերի 1986 թ.

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Ժեռի համալսարան

Բ. ԱՅԼԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

1. ԱԻՆՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՏԹԵՈՍԻ

(Թղ. Յա-71ա)
Ձեռ. Մ 2374

Տպ. 1895

Ձեռ. վ 608

		Ա	
Ա	2	զՅուդայ	զՅուդայ
	3	Ձարա	զՁարա
	5	ի Հռոքաբա ¹	ի Հռոքապայ
	6	արբայ	արբայ
	6	զՍաղովմովն	**ն.
		ի կնոջէն Ուրիա	ն.
	7	Սողովմովն	Սողովմովն
		զՌոբոամ	զՌոբոամ
		Ռոբոամ	Ռոբոամ
		զԱբիայ ²	զԱբիայ
	8	զՅովսափաթ ³	ն.
		Յովսափաթ	ն.
	11	զՅեքովնիա	զՅեքովնիա
	12	Յեքովնիա	Յեքովնիա
	12	զՋորոբաբէլ	զՋորոբաբէլ
		Ջորոբաբէլ	Ջորոբաբէլ
	15	(զ)Նղիազար	ն.
	16	ծնաւն Յ ս	ն.
	17	ամենայն ազգքն	ն.
	19	այրն նորա	ն.
	22	Եսայեա (սեռ.) ⁴ /է-	էսայայ

		Բ	
Բ	1,5	Բեղղեամ	Բեթղեամ
	6,8	Բեղղեամ/- էէ -	ն.
	2	ծնաւ	ն.
	6	զԻ՛ եղ / -է-	զԻ՛ եղ
	8	մանկանն	մանկանն
	11	ի տուն	ի տուն
	12	յաշխարհ	ն.
	16	մանկունս	մանկունս
		Բեղղեամ ⁵	Բեթղեամ
	17	Երեմիայի (սեռ.)	ն.

* = նշանակում է ընթերցումով նոյնութիւն նԱՆՈՐԳ սիւնակի հետ:
 ** ն. տառը նշանակում է ընթերցումով նոյնութիւն ԱՌԱՋԻՆ սիւնակի հետ:
 1 -Ռե- (աջակերեւում ծունկ նշանով), Լ. հոռ. → ի Հռաքաբա:
 2 -ի-, Լ. Ե. → զԱբեա:
 3 -թ-, Լ. տ. → զՅովսափաթ:
 4 Դարձեալ յիշեցնենք, որ վ 608-ում միջին մետրոպիան երկաթագիր բառամիջեան Ե եւ է գրերը իրարից չեն տարբերում ձեւով:
 5 Գրիչը կամ թ-ն է դ գարծրել, կամ՝ հակառակը, յստակ չէ:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
20 Ի՝ եղի	Ի՝ ղի	Իսրայելի	
21 Ի՝ եղի		=	
20 մանգանդ	մանկանդ		
22 հաւրն իւրոյ	ն.	հաւր իւրոյ	
Գաղիլեացոց	Գաղիլեացոց	Գաղիլեացոց	
23 Նազարէթ (լ. տ)	Նազարէթ	Նազարէթ	
	Գ.		
Գ 3 որո (սեռ.)	որոյ	=	
Նսայեա (սեռ.) /է-	Նսայայ	Նսայեայ	
5 Ե՛ ամացիք /նէ-	Ե՛ ձմացիք	Երուսաղեմացիք	
7 մկրտութիւնն նորա	ն.	մկրտութիւնն նորա	
ի բարկութենէ	ն.	ի բարկութենէն	
10 ահաւասիկ ⁶	աւասիկ	=	
11 յապաշխարութիւն	յապաշխարութիւն	=	
15 վայել է /վայելէ	վայել է /վայելէ	վայել է	
17 հաճեցա	ն.	հաճեցայ	
	Դ.		
Դ 2 պահեալ ⁷	ն.	ն.	
4 ի բերանոյ	ի բերանոյ	=	
12 ի Գաղիլեա (հյց.)	ի Գաղիլեա	ի Գաղիլեա	
13 զՆազարէթ ⁸	ն.	զՆազարէթ	
Կափառնաւում	Կափառնաւում	Կափառնաւում	
Ջաբուղովնի	ն.	Ջաբուղովնի	
Նեփթաղիմայ (սեռ.)	Նեփթաղիմայ	=	
14 Նսայեա (սեռ.)	Նսայայ	Նսայեայ	
15 Ջաբուղովնի	ն.	Ջաբուղովնի	
Գաղիլիեա (ուղ.)	Գաղիլեա	Գաղիլեա	
18 բս ⁹ եղբարս	երկուս եղբարս	=	
18 զՍիմոն	զՍիմոն	=	
21 Ջեբեղաւ	Ջեբեղաւ	=	
21 մինչդեռ	մինչդեռ	մինչ	
25 ի Դեկապոլեայ (բց.)	ի Դեկապոլեայ	ի Դեկապոլեայ	
	Ե.		
Ե 1 աշակերտքն նորա	ն.	աշակերտք նորա	
10 արքայութիւն	արքայութիւն	=	
13 ընդենուլ	ընկենուլ	=	
15 տա	ն.	տայ	
18 ամէն ամէն ասեմ ¹⁰ :	ամէն ամէն ասեմ	ամէն ամէն ասեմ	
19 յարքայութեան	յարքայութեան	=	
23 սեղանոյ	սեղանոյ	ն.	
յիշեցես ¹¹	յիշեցես		

⁶ Հ-ի թանաքը սպիտակացրել է, գուցէ եւ այս տառը ջնջել է, բայց այլ ուր յստակ ահա աւասիկ/աիա՛ աւասիկ:

⁷ Զ-րդ ա-ն բոլորով մանր է եղի վերեւ, գուցէ այլ ձեռքով:

⁸ Թ, լ. ա եւ տ. → զՆազարէթ:

⁹ Փոքրատառ բոլորով բս, առանց պատիւ նշանի, սողալիբեռում, վրան սրբազրութեան նշան եւ լ. երկուս:

¹⁰ Ասեմ: -մ-ի աջակերեռում ծունկ նշանով, լ. ձեգ. եւ կողքը, այլ ձեռքով, դարձեալ սրբազրութեան նշանով՝ զի, որով՝ ասեմ ձեգ զի:

¹¹ -ես-, լ. ի. → յիշեցես:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
24 երթ	ն.	եւ երթ	
24 ապայ	ապա	=	
25 իրաւախորհ	ն.	իրաւախորհ	
ոսոխի ¹²	աւսոխի	ոսոխի	
վաղ գոյն	վաղ գոյն	վաղագոյն	
աւսոխն	ն.	ոսոխն	
ի բանդ	ն.	ի բանտ	
28 ի ցանգանալոյ	ի ցանկանալոյ	=	
29	ն.	զայթակղեցուցանէ	
30 գայթաղեցուցանէ	ն.		
29 ընդեա՛	ընկեա	=	
30 եւ աջ ¹⁵	եւ եթե աջ	=	
31 ասացաւ. թե	ն.	ասացաւ եթէ,	
32 տա	տայ	=	
չնա	չնայ	=	
37 այլ (շղ.)	ն.	այլ	
39 չարի	ն.	չարին	
41 տարապարհ ¹⁴	տարապարհակ	=	
մղիոն	ն.	մղոն	
44 աղաւթս ի վերայ	ն.	աղաւթս արարէք ի վերայ	
որ լլկեն	ն.	որ լլկենն	
46 ոչ ապաքէն	ն.	ո՞չ ապաքէն	
47			
	Զ.		
Զ 1 ի հաւրէ ձերմէ	ն.	ի հաւրէն ձերմէ	
2 իսկ վարձք	իսկ եւ վարձք	=	
3 գործէ ¹⁵	ն.	ն.	
4 ողորմութիւնն քո	ն.	ողորմութիւնն քո	
5 կայցես ¹⁶	ն.	ն.	
մի լինիցիս ¹⁷	ն.	ն.	
7 շատխաւսք ¹⁸ լինիք	ն.	շատախաւս լինիք	
9 կայցէք	ն.	կայցէք	
13 ի չարէ	ն.	ի չարէն	
արքայութիւն	արքայութիւն	=	
17 լուա՛յ (հրմ.)	լուա	=	
21 լիցին	ն.	եղիցին	
23 ապա թէ/թե	ն.	ապա եթէ	
25 եթե զինչ	ն.	թէ զինչ	

¹² Ու-, լ. աւ. → աւսոխի, ինչպէս նոյն տան յաջորդ աւսոխն:

¹⁵ Եւ աջ, լ. եթէ. → եւ եթէ աջ:

¹⁴ Վերջին ք-ն մանր եւ սողամիջում է:

¹⁵ Գրիչը նախ գրել է գործեսցէ, ապա -եսց-ն ջնջել է, որով՝ գործէ:

¹⁶ Լ. ցէք. → կայցէք:

¹⁷ Լ. ցիք. → լիցիցիք:

¹⁸ Նախ՝ շատախաւսք, ապա Զ-րդ ա-ի ջնջմամբ՝ շատախաւսք:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
25 ոչ ¹⁹ ապաքէն	ն.	ո՞չ ապաքէն	
26	ն.	ն.	
28 ի շուշանն վայրենի որպէս աճէ: ոչ ջանայ. եւ ոչ նիւթէ ^{19ա}	ն.		
29 Սողովմովն	ն.	Սողովմովն	
29 յամենայն փառսն	ն.	յամենայն ի փառսն	
33 գարթայութիւն	ն.	գարթայութիւնն	
34 վաղուի	վաղուի	=	

է

է 3 զըշիւղ

զըշիւղ

զըշիւղ

է 4-վերջ, Թ, Ժ, ԺԱ, ԺԲ, ԺԳ 54

[Թէեւ Ձեռ-ի էջակալումը կանոնաւոր է, բայց էջակալումից առաջ, ժամանակին, քերթեր են ընկել, եւ այսպիսով կորել են է 4-վերջ եւ Ժ, ԺԱ, ԺԲ, ԺԳ 54 «ուստի»:]

ԺԳ 55-58

ԺԳ 55 ոչ սա է	ոչ սա է	ո՞չ սա է
Մարիամ ^{19բ}	ն.	ն.
Յովսէս ²⁰	ն.	=
Յուդայ ²¹ (ուղ.)	Յուդա	ամենեքեան
56 ամենեքին	ն.	գայթակղէին
57 գայթակղելն	ն.	=
58 անհաւատութեանն	անհաւատութեան	

ԺԴ

ԺԴ 3 ի բանդի	ն.	ի բանտի
3,6 Հերովդիայ (սեռ.) ²²	Հէրովդիայ	Հերովդիայ
3 եղբար նորա ²³	ն.	ն.
7 նմա ¹ տալ ²	ն.	տալ ² տալ ¹
9 հրամանաց	հրամայեաց	=
10 ի բանդի	ն.	ի բանտի
15 աւրս ²⁴ տարածամեալ	Ժամս տարածամեալ	ն.
20 ամենեքին	ն.	ամենեքեան
գնշխար կոտորոցն	ն.	գնշխարս կոտորոցն
22 արձակեսցէ	ն.	արձակիցէ
24 մեկնեալ ²⁵	ն.	ն.

¹⁹ Այլ ուր՝ ո՞չ ապաքէն կամ ո՞չ ապաքէն:
^{19ա} Լ. սրբագրութիւններից ստացւում է ի շուշանն վայրենիս, որպէս անեն, ոչ ջանայ եւ ոչ նիւթեն. սրբագրելը մոռացել է յոգնակի դարձնել ջանայ-ն:
^{19բ} -ի-, Լ. ե. → Մարիամ:
²⁰ -Սէս, Լ. սեփ. → Յովսէփ:
²¹ Յ-, Լ. դաս. → Յուդա:
²² -Իայ, Լ. Ա.ԻԱ. եւ ադա. → Հերովդիայա:
²³ Նո-, Լ. իւրո. → եղբար իւրո:
²⁴ Ա-, Ժամս. → Ժամս տարածամեալ:
²⁵ Մ-, Լ. ցել. → մեկնեցեալ:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
25 գեշերուցն ²⁶	գիշերուցն	գիշերուցն	
27 Յ ²⁷	ն.	Յիսուս	
29 ի վերայ ջրոցն	ն.	ի վերայ ջրոցն	
30 փրկեալ (հրմ.)	փրկեա	=	
34 Գե-նընասարեթ ²⁸	Գեներեսարեթ	Գեներեսարեթ	
36 մերձեցան	ն.	մերձեցանն	

ԺԵ

ԺԵ 6 զոր յինէնն	ն.	զոր յինէնն
աւկտիցիս	աւգտիցիս	=
զբանն ²⁹	ն.	ն.
7 բարիոք	բարուք	=
ի վերայ ձեր ³⁰	ն.	ն.
8 պատուէ ³¹	ն.	ն.
սիրտք	սիրտ	=
11 ի բերանուց	ի բերանուց	=
12 գայթակղեցին	ն.	գայթակղեցին
13 տնկեաց	տնկեաց	=
14 առաջնորդ	ն.	առաջնորդք
16 դուք անմիտք	դուք անմիտք	դուք անմիտք
17 ո՞չ իմանայք	ո՞չ իմանայք	=
18 զմարդն	ն.	զմարդ
20 անլուս	անլուսայ	=
23 զի աղաղակէ	զի աղաղակէ	=
24 տան (սեռ.)	ն.	տանն
ի ղի	ն.	Իսրայելի
26 բարիոք	բարուք	=
31 համերքն	ն.	համերք
կաղքն	կաղք	=
ի ելի	ի ղի	Իսրայելի
32 ի ժողովուրդը՝ տ	ի ժողովուրդը	ի ժողովուրդը
33 մինչեւ յագեցուցանել	ն.	մինչ յագեցուցանել
37 ամենեքին	ն.	ամենեքեան

ԺԶ

ԺԶ 6 փարիսեցոց	փարիսեցուց	=
9 չիմանայք	ն.	չիմանայք
ո՞չ յիշէք	ո՞չ յիշէք	=
հազարս-ն ³²	հազարն	հազարսն

²⁶ Ե-ը փիս ի-ի պարզ վրիպակ է անշուշտ:
²⁷ Յապաւման նշանի վերեւ՝ /, ինչպէս այլ ուր. ի՞նչ է նշանակում:
²⁸ -թ, Լ. տ. → Գեներեսարետ:
²⁹ Զ-, Լ. գպատու իրանն, փիս գրանն:
³⁰ Ի վ-, Լ. վանս, փիս ի վերայ:
³¹ Նախ պատուէն կամ պատուէն, ապա գրելը թուացրել է ն գիրը:
³² Սն, Լ. ս. → հազարն: Երբ անյայտ համեմատողը բնագրի որեւէ տարբ. նորից է գրում լուսանցքում ծուկ նշանի տակ, հաւանաբար ջնջում է առաջարկում:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
11 սաղուկեցւոցն ¹	եւ ն.	փարիսեցւոցն ² եւ սաղուկեցւոց ¹	
13 Փիլիպեա (սեռ.)	Փիլիպեայ	Փիլիպպեայ	
14 զՆդիւայ	զՆդիւա	=	
զՆրեմիւայ	զՆրեմիւա	=	
ետ նմա	ետ	=	
20 Քսն ³⁵	ն.	ն.	
21 յՆ մ/յէ մ ³⁴	յէ մ	յՆրուսաղէմ	
չարչարանս	չարչարանս	ն.	
րեկ ³⁵	ն.	գայթակղութիւն	
23 գայթակղութիւն	ն.	գաշխարհս ամենայն	
26 գաշխարհ ամենայն	ն.	=	
28 ովմանք	ոմանք	որք աստ կան	
որ աստ կան	ն.	տեսցեն	
տեսանիցեն	ն.		
ԺԷ			
ԺԷ 1 առնու Յս	ն.	առնու ընդ իւր Յիսուս	
3 Նդիւայ (ուղ.)	Նդիւա	=	
4 բարիք	բարութի	Մովսիսի	
Մովսիսի	Մովսիսի	=	
5 հաճեցա	հաճեցայ	=	
9 իւեռնէ	իւեռնէ	Նդիւա	
11 Նդիւայ (ուղ.)/է-	Նդիւա	զի Նդիւա	
12 զի եւ Նդիւայ (ուղ.)/է-	զի եւ Նդիւա	=	
14 որդոյ իմում	որդու իմում	ով ազգ	
16 ո՞վ ազգ	ո՞վ ազգ	=	
19 թերեւհատուածեան	թերահատուածեան	ն.	
20 պահովք ³⁶	ն.	ն.	
21 ի Գալիլեա (նգ.)	ի Գալիլեա	ի Գալիլեա	
21 մարդկան սպանըցեն	մարդկան եւ սպանըցեն	=	
22 Կափառնաում	Կափառնաում	Կափառնայում	
որ...պահանջերն	ն.	որք...պահանջէին	
ո՞չ տայ	ո՞չ տայ	=	
24 թագաւորք ազգաց ³⁷	ն.	ն.	
յումէ	ն.	յումմէ	
յորդուց	յորդուց	=	
26 գայթակղեցուցուք զբերանն	ն.	գայթակղեցուցուք զբերանն	

35 Քսն, լ. Յս. → Յսն քսն:
 34 Ն. ե կամ է. գրչի եւ անյայտ համեմատողի այս երկու գրերը չեն տարբերում իրարից:
 35 Ձ-, լ. անարգել. → անարգել չարչարանս չարչարել. հմտ. Մրկ Ը 31 «բազում չարչարանս ընդունել, եւ անարգել յերիցանց»:
 36 Ո եւ վ փակագիր են կազմել, որովհետեւ երկուսով գրուել են ջնջուած մէկ գրի տեղը:
 37 Ազ-, լ. երկրի, փխ ազգաց:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
ԺԸ			
ԺԸ 3 եղիջիք	ն.	լինիջիք	
ոչ մտանէք	ոչ մտանիցէք	=	
4 խոնարհեցուցէ	ն.	խոնարհեցուցանէ	
5 ընգալցի	ընկալցի	=	
6 գայթակղեցուցէ	ն.	գայթակղեցուցէ	
ընգալցի	ընկալցի	=	
7 ի գայթակղութեանց	գայթակղութեանց	ի գայթակղութեանց	
գայթակղութիւն	ն.	գայթակղութիւն	
8 գայթակղեցուցանէ	ն.	գայթակղեցուցանէ	
քան թե երկուս	ն.	քան երկուս	
ունիցիս	ն.	ունել	
9 գայթակղեցուցանէ	ն.	գայթակղեցուցանէ	
11 զկորուսեալսն	ն.	զկորուսեալն	
12 հայրուր	հարուր	=	
ոչ թող ուցո՞ւ	ոչ թող ուցու	ոչ թող ուցու	
երթացէ ³⁸	երթցէ	=	
13 յինընունցն	յինուցն	ինունցն	
14 յերկինսն	ն.	յերկինս	
16 մի եւս կամ	ն.	մեւս եւս կամ	
17 իսկ եւ թե նոցա	ն.	իսկ եթէ եւ նոցա	
զհեթանոսսն	զհեթանոսն	=	
19 խնդրեցեն ³⁹	խնդրեցեն	=	
21 եթէ մեղիցէ	թէ մեղիցէ	յեւթանասնեկին	
22 յեւթանասնակիւն	ն.	համար առնուլ	
23 համար առնել (առընել)	ն.	ն.	
24 պարտապան մի ⁴⁰	ն.	=	
բիւր քանքարոյ	բիւր քանքարոյ	ն.	
27 տր ⁴¹ ծառային	ն.	=	
28 ելեալ	ն.	եւ ելեալ	
հարուր	ն.	հարուր	
հատոյ (իրմ.)	հատո	=	
պարտիս	ն.	պարտիս	
30 ի բանդ	ն.	ի բանտ	
31 տեսանն	ն.	տեսանն	
զամենայն ինչ որ	ն.	զամենայն որ ինչ	
33 ո՞չ էր պարտ	ն.	ո՞չ էր պարտ	
ողորմեցա	ողորմեցայ	=	
34 տր ⁴² նորա	ն.	ն.	

38 -Ա-, լ. ի. → երթիցէ:
 39 -Յ-, լ. եւ. → խնդրեցեն:
 40 Մի, լ. բազում տաղանդոց:
 41 Տր, լ. է. → տէր, այսինքն ոչ Տր «Աստուած» կամ «Յիսուս» իմաստով:
 42 Այս գոյականը յապարուած է երկու ձեռագրերում, նոյն իսկ երբ հասարակ անուան իմաստով է:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթեոս
11 որո՞, չէ՞ր զգեցեալ	որո -չէր զգեցեալ	որ ոչ էր զգեցեալ	
14 սակաւք ընտրեալք ⁶⁰	ն.	ն.	
15 ո՞րպէս	ն.	որպէս	
16 զաշակերտսն իւրեանց յերեսս մարդոյ ⁶¹	ն. ն.	զաշակերտս իւրեանց ն.	
17 ասայ	ասայ	=	
18 զխորամագութիւնըն	զխորամանկութիւն	զխորամանգութիւն	
20 ասէ ցնոսա Յ ս	ն.	ասէ ցնոսա	
21 զկայսեր	ն.	զկայսերն	
զԱ յ	ն.	զԱստուծոյն	
25 Նին	ն.	էին	
26 եւ երրորդ. մինչեւ ցեւթն-երրորդըն	ն. ցեւթներորդն	եւ երրորդն մինչեւ =	
28 ի յարութեան ո՞յր ի յեւթանցըն	ն. ի յարութեանն ոյր իւթանցըն	ո՞յր յեւթանցն =	
29 ետ Յ ս	ն.	վասն յարութեանն	
31 վասն յարութեան չիցէ՞	ն. չիցէ՞	=	
32 Իսահակայ Ա ծ Յա- կովբայ	ն.	Իսահակայ եւ Աստուած Յա- կովբայ	
33 ընդ վարդապետու- թիւնն	ն.	ընդ վարդապետութիւն	
36 ո՞ր պատուիրան մեծ ¹ է ²	ն.	ո՞ր պատուիրան է ² մեծ ¹ =	
40 կանխեալ կան	կանխեալ կան	=	
41 եւ ժողովել	եւ ի ժողովել	ասաց Տէր	
44 ասաց տ՛րն	ասաց Տ Ր		

ԻԳ

ԻԳ	Մովսէսի/- է -	Մովսէսի	Մովսիսի
2 Մովսէսի/- է -	Մովսէսի	Մովսէսի	Մովսիսի
3 զամենայն ինչ որ ասիցեն	ն.	զամենայն ինչ որ ասիցեն	զամենայն ինչ գոր ասիցեն
5 զամենայն զգործս ի ցոյց մարդկան ⁶²	ն.	զամենայն զգործս ի ցոյցս մարդկան	զամենայն զգործս ի ցոյցս մարդկան
7 ռաբբի՞ ռաբբի ⁶³	ն.	ն.	ն.
8 մի՞ գորք կոչէք ⁶⁴	ն.	=	=
10 մի՞ կոչիցէք ուսուցիչք	մի կոչիցիք ուսուցիչք	որոց մտանենն (ծան. մէջ)	որոց մտանենն (ծան. մէջ)
13 որոց մտանենն	ն.	=	=
14 (չիք) ⁶⁵	(չիք)	=	=
21 երդընուի	երդնու	=	=
23 ոչ թողո՞ւ	չթողու	=	=

⁶⁰ Ընդ վերեւ՝ եւ, աւելի խոշոր, ուրիշ տառատեսակով, այլ ձևերով:
⁶¹ -Ի-, լ. կան. → մարդկան:
⁶² Մ- ից յետոյ երկու տառ ջնջել է գրիչը:
⁶³ -Ի, լ. որ է վարդապետ, լուսանցային մեկնութիւն:
⁶⁴ -Չ-, լ. իցէք. → կոչիցէք:
⁶⁵ Այս տունը երկու ձևազերծում պակասում է, իսկ տպում ծան. մէջ է:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթեոս
25 զսկաւառակի	ն.	զսկաւառակին	
31 կոտորելն ⁶⁶	ն.	ն.	
34 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
35 Բարաքեա (սեռ.)	Բարաքեայ	=	
37 զմարգարէս ընդ թեւաք ⁶⁷	ն. ընդ թեւովք	զմարգարէսն =	
	ԻԴ		
ԻԴ	3 քոյ	քոյոյ	=
	6 զհամբաւս	ն.	համբաւս
	9 ի նեղ ութիւնս	ի նեղ ութիւն	=
	10 զայլթազդ եսցեն	ն.	զայլթակղ եսցեն
	22 ընդրելոցն	ընտրելոցն	=
	23 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=
	26 ահա աւանիկ յըշտեմարանս	ահաւանիկ ն.	ի շտեմարանս =
	32 զիտէք եթե	զիտէք թե	=
	33 տեսանից ⁶⁸	տեսանիցէք	=
	40 միւսն	ն.	մեւսն
	41 միւսն	ն.	ն.
	42 յորում ժամու ⁶⁹	ն.	հակէր
	43 սկէր զտանն	ն. ն.	զտան տէր իւր
	45 տ՛ր իւր	ն.	տէրն
	46 տ՛ր	ն.	ապա թէ
	48 ապա եթե ⁷⁰	ն.	ն.
	50 տ՛ր ⁷¹ ակն ¹ ոչ ² ունիցի	ն. ոչ ² ակն ¹ ունիցի	=
	ԻԵ		
ԻԵ	1 փեսայի	ն.	փեսային
	6 ահայ	ահայ	=
	9 ի վաճառականն	ի վաճառականս	=
	10 նոքա ⁷² գնացին	գնացին նոքա	ն.
	12 ամէն ամէն ամեմ	ն.	ամէն ասեմ ձեզ
	13 զժամ	ն.	զժամն
	15 ումեմն մի	ն.	եւ ումեմն մի
	20 զհինգ քանքարն ⁷⁵	ն.	ն.

⁶⁶ Գրիչը ի- ից առաջ մէկ տառ՝ հաւանաբար մի ց, ջնջել է:
⁶⁷ -Աւ, լ. ով. → թեովք:
⁶⁸ Պարզ թերագրութիւն փխ տեսանիցէք:
⁶⁹ Ժ-, լ. աւուր. → յորում աւուր փխ յորում ժամու. կամ յորում ժամու աւուր:
⁷⁰ Ե-, լ. ե. → թե:
⁷¹ Այստե՛տեւ չենք նշի տ՛ր յապաւումը, որ հասարակ մարդուն էլ է վերաբերում:
⁷² Ն-, լ. գնացին, որով գնացին նոքա:
⁷⁵ Բան-, լ. տաղանդ. → զհինգ տաղանդ.՝

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
արդ աւասիկ	ն.	արդ ահաւասիկ	=
չահեցա	չահեցայ	=	
21 տ՛ր իւր	ն.	տէրն իւր	=
22 ահ-ա՛ աւասիկ	ահաւասիկ	=	
23 տ՛ր իւր	տ՛րն իւր	=	
տ՛ն քո	ն.	տեառն քո	
24 զմի քանքարն ⁷⁴	ն.	ն.	
ասէ ⁷⁵	ն.	եւ ասէ	
25 երկեա՛	երկեայ	=	
զքանքարս քո	ն.	զքանքարն քո	
արդ աւաղիկ	ն.	արդ ահաւասիկ	
26 զիտելի թե	ն.	զիտելի եթէ	
29 ամենայն որ ունիցի	ամենայնի որ ունիցի	=	
34 զպատրաստեալ ձեզ՝	զպատրաստեալ ձեզ	զզատրաստեալ ձեզ	
արքայութիւնն ⁷⁶	արքայութիւն	զարքայութիւնն	
35,42 քաղցեա	քաղցեայ	=	
36,39, ի բանդի	ն.	ի բանտի	
43,44			

ԻԶ

ԻԶ

1 զբանս-ըս, զայսոսիկ	զբանս զայսոսիկ	=
3 Կայիտափայ (ուղ.)	Կայիտափա	=
5 լինիցի ⁷⁷ ժողովր-	ն.	լինիցի ի ժողովրդեանն
դեանն		=
12 զիւղ դ	զեւղ դ	=
13 ուր քարոզեսցի	ն.	ուր եւ քարոզեսցի
դորայ	դորա	=
14 անուանեալ ն	ն.	անուանեալ
Սկարիով տացի	ն.	Սկարիով տացի
15 կշռեցին ⁷⁸	ն.	ն.
18 զզատիկ	ն.	զզատիկն
20 երկոյտասան	երկոտասան	=
21 ովմն	ոմն	=
22 ե՛ս իցեմ	ե՞ս իցեմ	=
23 ի սկաւառակս	ն.	ի սկաւառակն
24 որպէս գրեալ է	ն.	որպէս եւ գրեալ է
յոյր ձեռս	ն.	յոյր ձեռն
որդին մարդոյ	ն.	Որդի մարդոյ
25 Յո՛ւղայ (ուղ.)	Յուղա	=
28 նորո (սեռ.)	ն.	նորոյ
31 գայթաղ ել ոց	ն.	գայթաղ ել ոց

⁷⁴ Գան-, լ. տաղանդ կշռոյ անուն է եւ ոչ թուոյ. լուսանցային մեկնութիւն:
⁷⁵ Դեռ յստակ նկատելի է ասէ-ից առաջ գրչի ջնջած եւ-ը:
⁷⁶ Արքայութիւնն առանց ծունկ նշանի, լ. գ. → գարբայութիւնն:
⁷⁷ -Ցի, լ. ի. → ի ժողովրդեանն:
⁷⁸ Կ-, լ. ուխտեցին, փխ կշռեցին:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
33 գայթաղ եսցեն	ն.	գայթաղ եսցին	
գայթաղ եցայց	ն.	գայթաղ եցայց	
36 ի գեաւղ	ն.	ի գեղ	
40 ո՛չ կարացէք	ոչ կարացէք	ո՛չ կարացէք	
41 մի անկանիցիք ⁷⁹	ն.	ն.	
42 անկամ	անգամ	=	
46 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
51 ովմն	ոմն	=	
զուսկնն նորա	զուսկն նորա	=	
52 դարձո՛յ (հրմ.)	դարձո	=	
անկանիցին ⁸⁰	ն.	ն.	
53 ո՛չ կարեմ	ն.	ո՛չ կարիցեմ	
զերկոյտասան	զերկոտասան	=	
զուսկն ⁸¹	ն.	ն.	
55 ցամբոխսն	ն.	ցամբոխն	
աւազակի	աւազակի՛	աւազակի՞	
56 լըց-ի՛ն	լըցին	=	
մարգարէից	ն.	մարգարէիցն	
փախեան ⁸²	ն.	ն.	
57 առ Կայիտափայ	առ Կայիտափա	=	
(→ հյց.)			
59 քահանայապետն	քահանայապետըն	=	
սպանանիցե՛ն	ն.	սպանցեն	
62 զինչ	ն.	զի՞նչ	
ամբաստանեղ	ամբաստանդեն	ն.	
63 դու ես	ն.	դո՞ւ ես	
65 զհայհոյութիւնն նորա	ն.	զհայհոյութիւնն դորա	
67 ովմանք	ոմանք	=	
69 Գաղիլեացոյ	Գաղիլեացոյ	Գալիլեացոյ	
70 խաւսիս	խաւսիս	=	
71 կաին	կային	=	
նազովրացոյ	նազովրեցոյ	=	
73 միո՛ (սեռ.)	միոյ	ն.	
75 դառնապէս ⁸³	ն.	ն.	

ԻԷ

ԻԷ

1 քահանայապետք	ն.	քահանայապետըն
5 ընկեաց	ընկէց	ն.
6 ի կորբանն ⁸⁴	ն.	իսորհուրդ արարեալ
7 խորհուրդ ⁸⁵ առեալ	ն.	այնու
այնը	ն.	

⁷⁹ Մի, լ. գուցէ. → մի գուցէ անկանիցիք:
⁸⁰ Ան-, լ. կորնչիցին, փխ անկանիցին:
⁸¹ Գ-, լ. լէգեովնս, փխ գուեղս:
⁸² Այս բառից յետոյ օտար գրչով՝ ՎՋ, որ այլ ուր եւս կայ Ձեռ-ում:
⁸³ Լ. օտար գրչով՝ ՎՋ:
⁸⁴ Կ-, լ. յընծայանցն. լուսանցային մեկնութիւնն, թէ՞ փոխարինում:
⁸⁵ Խոր-, լ. ք. → խոհուրդ՞:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մատթ-էոս
9 Ի ղի	ն.	Իսրայելի	
11 Էհա՛րց ⁸⁶	եհարց	=	
13 ո՛չ լըսես	ո՛չ լսես	=	
16 Բարաբբայ (ուղ.) ⁸⁷	ն.	Բարաբբա	
17 զՅեսու՛ւ Բարաբբայ/ - է -	զՅեսու Բարաբբա՞	զՅեսու Բարաբբա՞	
19 չկա՛	չկա՛յ	=	
20 զժողովուրդսն	ն.	զժողովուրդն	
21 յերկուց այտի	ն.	յերկուց աստի	
23 արար ⁸⁸	ն.	ն.	
29 յաջու ձեռին	ն.	յաջոյ ձեռին	
33 Գող-գոթա ⁸⁹	ն.	ն.	
34 եւ ետուն	ետուն	=	
զեղի	ն.	լեղի	
35 զհանդերձսը՛ն նորա	զհանդերձս նորա	=	
զհանդերձս ⁹⁰ իմ՛	զհանդերձ իմ՛	ն.	
40 ապրեցո՛յ (հրմ.)	ապրեցո	=	
41 զպրաւքն եւ ⁹¹ ասեին	զպրաւքն եւ ծերովք եւ ասեին	=	
42 ո՛չ կարէ	ոչ կարէ	Իսրայելի	
Ի՛ եղի	Ի՛ ղի	լամա	
46 զա՛մա	ն.	=	
ընդէր	ընդէ՛ր	=	
47 ովմանք	ովմանք	=	
47 կաին	կային	զՆդիա	
զՆդիա՛յ/-է-	զՆդիա	=	
կարդայ	կարդայ դա	=	
48 սպունկ	սպունգ	=	
49 եթե գայ	ն.	եթէ գա՞յ	
Նդի՛այ (ուղ.)/-է-	Նդիա	Նդիա	
55 Եին ⁹²	ն.	էին	
ի Գալիլեայէ/էէ	ի Գալիլեայ	ի Գալիլէէ	
56 Մարեամ (2x)	Մարիամ	=	
Մակղաղենացի/-է-	Մագղաղէնացի	Մագղաղենացի	
57 երեկո	երեկոյ	=	
որ աչակերտեցա՛ւ	որ եւ աչակերտեցաւ	=	
58 հրամանաց	հրամայեաց	=	

⁸⁶ Մեծ երկաթագիր է-ով փխ Ե:
⁸⁷ Այս անուան ուղղագրութիւնը հետեւողական չէ. տ. 21 գրաբարբա:
⁸⁸ -Ար, Լ. ԴԱ. → արար դա:
⁸⁹ Գող-Լ. գով. → Գովդգոթա՞:
⁹⁰ -Ձս, Լ. ս. → զհանդերձ՞/զհանդերձսս՞:
⁹¹ Ձեռ-ի նորոգման ժամանակ թղթի ուղղահայեաց կտրման պատճառով Լ-ի ծերովք յաւելումից մնացել են Ե եւ Բ:
⁹² Որոշոր երկաթագիր է՝ տան առաջին գիրը, որով փաստուած է, Ձեռ-ում Ե եւ Ի լծորդութիւններին անցեալ ան-
կատարը Ե-ով է (բացի եզ. 3-րդ դ-ից), ինչպէս Մատենադարանի Ձեռ-ում:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895 Մատթ-էոս. Մարկոս
61 Մակղաղենացի/-է-	Մակղաղէնացի	Մագղաղենացի
միւս Մարեամ ⁹³	միւս Մարիամն	մեւս Մարիամն
62 փարիսացիքն	փարիսեցիքն	=
64 հըրամանա	հրամայեա	=
	ԻԸ	
ԻԸ 1 Մարե՛ամ Մակղաղե-	Մարիամ Մակղաղէնացի	Մարիամ Մագղաղենացի
նացի	ն.	մեւս
միւս	ն.	=
4 եղե՛ն իբրեւ զմեռեալ	...զմեռեալս	ն.
5 զխաչեկեալն	զխաչեալն	ն.
7,10		
16 Գալիլիե՛ա (->հյց.)	ի Գալիլիեա	ի Գալիլեա
8 ընթացին	ընթանային	=
16 ի Լեառն	ի Լեառնն	=
19 հոգւոյ սրբոյ	ն.	Հոգւոյն սրբոյ
20 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=
Աւետարան ըստ Մատթէի	Աւետարան ըստ Մատթեո- սի	(չկայ)

2. ԱԻՆՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ
(ԹՊ. 72ա-130ա)

Ա	Ա	Յիսուսի Գրիստոսի, Որդւոյ Աստուծոյ: 2 Որպէս
1,2 Յ ի Ք ի՛ որպէս	ն.	ի մարգարէս
2 յճասի մարգարէ/-է-	յէսայի մարգարէ	=
ահա աւասիկ	ահաւասիկ	զճանապարհս
զճանապարհ՛	ն.	=
4 Եւ ¹⁰⁰	ն.	Հոգւով
8 Հոգւովն	ն.	ն.
13 զաւուրս ² քառասուն	ն.	ի Գալիլեա
14 ի Գալիլիե՛ա (->հյց.)	ի Գալիլեացոց	Գալիլեացոց
16 Գալիլեացոց	ն.	զեղբայր
եղբայր	ն.	զեղբայր
19 եղբայր ³	ն.	Կափառնայում
21 Կափառնայում	ն.	կորուսանե՛լ
24 կորուսանե՛լ	ն.	Սուրբը
սուրբն	ն.	վարդապետութիւնս
27 վարդապետութիւն	ն.	Գալիլեացոց
28 Գալիլեացոց	ն.	զեղաբաղաքսն
38 զիւղաբաղաքսն	ն.	Գալիլեացիս
39 Գալիլեացիս	ն.	

⁹³ -Ե-, Լ. ի. → Մարիամ:
¹ Ք ի-ից յետոյ Լ-ում առաջարկուած է որդւոյ ա՛յ:
¹⁰⁰ Ե-ը բնագրում մեծ երկաթագիր գլխագիր է Լ-ում առաջարկուած է փոքրատառով եւ:
² Զ-, Լ. իս տիւ եւ իս գիշերը:
³ Գրիչը բառակցութեամբ մի տատ ջնջել է:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
41 ասէ ⁴ . կամիմ	ն.	ասէ ցնա, կամիմ	
43 ասէ ⁵ : զգո՛յ՛	ն.	ասէ ցնա, Չգոյ՛	
44 մատո՛յ (հրմ.)	մատո	=	
սրբութեանդ	ն.	սրբութեան	
45 ի քաղաքս ⁶	ի քաղաք	=	
Բ			
Բ 1 կափառնաում	կափառնաում	կափառնայում	
6 ովմանք	ոմանք	=	
7 ո՞վ ⁷ կարէ	ո կարէ	ո՞վ կարէ	
9 ասել ցանդամալոյծն	ն.	ասե՞լ ցանդամալոյծն	
թե ասել	ն.	եթէ՛ ասել	
14 զՂեւի ⁸ Աղփեայ	ն.	զ Ղեւի Աղփեայ	
15 ընդ աշակերտս նորա	ընդ աշակերտսն նորա	=	
16 ուտէք եւ ըմպէք ⁹	ն.	ուտէ եւ ըմպէ	
19 մի եթե ¹⁰	ն.	մի եթէ	
26 զիարդ	զիարդ	=	
քահանայից	ն.	քահանայիցն	
Գ			
Գ 1 որոյ ձեռն իւր	որոյ ձեռն իւր	որոյ ձեռն	
2 բժշկիցէ	ն.	բժշկեցէ	
4 ապրեցուցանե՛լ	ապրեցուցանե՞լ	=	
6 զիարդ	ն.	զիարդ	
7 Գալիլեացւոց	Գալիլեացւոց	Գալիլեացւոց	
12 որդի ¹¹ Ա յ	որդին Ա յ	ն.	
13 եւ ելանէ	ելանէ	=	
ի լեառն	ն.	ի լեառն	
14 երկոյտասանս	երկոտասանս	=	
18 Աղփեայ	ն.	Աղփեայ	
կաննացի	կաննացի	կաննացի	
19 Սկարիովտացի	ն.	Սկարիովտացի	
22 դպիրք	դպիրքն	=	
28 հայհոյեցեն ¹²	հայհոյեցեն	=	
32 ահա աւասիկ	ահա աւասիկ	=	
34 զիւրեալ ¹³	զիւրեալ	=	
ահա աւասիկ	ահա աւասիկ	=	

4 -Աէ, լ. ցնա. → ասէ ցնա. կամիմ:
5 -Աէ, լ. ցնա. → ասէ ցնա. զգո՛յ՛:
6 -Բս, լ. ս. → ի քաղաք:
7 ո՞վ, լ. վ. → ո՞:
8 Զ, լ. գՅակովբոս, փիս զՂեւի⁸:
9 -Բ...-ֆ, լ. տէ, տէ (որ պիտի լինէր պէ). → ուտէ եւ ըմպէ:
10 Ե-ն սողամիջում է:
11 -Դ, լ. ն. → որդի:
12 -Ի-, լ. ես. → հայհոյեցեն:
13 -Ա-, լ. Ա. → զիւրեալ:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
Դ			
Դ 1 ամենայն ժողո՛րհ	ն.	ամենայն ժողովուրդն	
վուրդքն	ն.	=	
3 ահա աւասիկ	ահա աւասիկ	=	
սերմանաւղ	ն.	սերմանող	
8 բարիք	բարւք	=	
հարիւր	ն.	հարեւր	
12 մի ստասցեն ¹⁴	ն.	ն.	
17 գայթազղին	ն.	գայթազղին	
20 բարիք ¹⁵	բարւք	=	
տան պտուղ ¹⁶	տան զպտուղ	ն.	
հարիւր	ն.	հարեւր	
21 մի եթե	ն.	մի եթէ	
ոչ ապաքէն	ն.	ոչ ապաքէն	
28 ցորեան	ն.	զցորեանն	
30 ո՛ւմ	ո՞ւմ	=	
որո՞վ	որո՞վ	=	
34 բայց ¹⁷	ն.	ն.	
39 սաստեաց հողմոյն: ¹⁸	սաստեաց հողմոյն՝ եւ	սաստեաց հողմոյն	
եւ ծովուն ասէ՛:	ծովուն ասէ	եւ ծովուն, ասէ,	
դադարեա կարկեաց՛ց	դադարեա կարկեաց	Դադարեա, կարկեաց	
40 չե՛ւ եւս	ն.	չե՞ւ եւս	
երկիւղ	ն.	երկեւղ	
Ե			
Ե 4 ոտնկապաւք	ն.	ոտնկապաւք	
զոտնկապան	ն.	զոտնկապան	
7 զի կա	զի՞ կայ	=	
9 զեգեո՛վն	ն.	լէգէովն	
11 խոզաց	ն.	խոզից	
12 աղաչեին	աղաչեցին	=	
13 այսքըն պիղ ծ	այսքն պիղ ծք	=	
15 զեգեովնն	ն.	զլէգէովնն	
16 խոզիցն (տե՛ս 11)	ն.	ն.	
19 ոչ ետ նմա քոյ ¹⁹	ոչ ետ նմա քոյ	=	
20 ի Դեկապոլին	ն.	ի Դեկապոլին	
22 իբրեւ	ն.	եւ իբրեւ	
23 մե՛րձ ի մահ է	ն.	մերձ է ի մահ	
25 զերկոյտասան	զերկոտասան	=	
26 աւկտեալ	աւգտեալ	=	
30-31 ո՞վ...ո՞վ ¹⁸	ո՞վ...ո՞վ	ո՞վ...ո՞վ	
32 ո՞վ ¹⁸	ո՞վ	=	

14 Տ-, լ. գիտասցեն, փիս մի տեսցեն:
15 -Ի-, լ. լ. → բարւք:
16 Պ-, լ. գ. → զպտուղ:
17 -Յ-, լ. Յ. → բայց:
18 -Վ, լ. վ. → ո՞, ո:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
35 ումանք ի ժողովրդապետէն	ոմանք ն.	= ի տանէ ժողովրդապետին	
36 հաւատա՛յ (հրմ.)	ն.	հաւատա	
37 զեղբայր	զեղբայրն	=	
40 զամենեսեան,՝ եւ առնու	զամենեսեան. առնու	=	
41 տաղի՛ թայ	տաղի՛թա	տաղի՛թա	
42 երկոյտասանից	երկոտասանից	=	
Զ			
3 ոչ սա՛ է Մարեամայ Յովսեա՛ (սեռ.) քորքն գայթազդ եին	ոչ սա է Մարեամայ Յովսեայ ն. գայթակղ եին ն.	ո՞չ սա է Մարեամայ = քորք ն. անհաւատութեան նոցա	
6 անհաւատութեանն նոցա	ն.	զերկոտասանսն աւթեւանս	
7 զերկոյտասանսն նոցա	զերկոտասանս ն.	=	
10 աւթեւանս	ն.	=	
11 ընգալցին	ընկալցին	=	
15 Եղի՛ս՛յ (ուղ.) /է-	էղի՛ս՛	ի բանտի	
17 ի բանդի Հերովդիայ ¹⁹ /է- (սեռ.) Փիղիպպոսի	ն. Հերովդիայ ն. Հերովդիա	Հերովդիայ Փիլիպպոսի Հերովդիա	
19 Հերովդիայ (ուղ.)/-է-	Հերովդիա	Գալիլեացոց	
21 Գաղիլեացոց	Գաղիլեացոց	ն.	
22 Հերովդիայ/- է - (սեռ.) ¹⁹	Հերովդիա	ն.	
23 բազում անգամ ²⁰	ն.	ի բանտին	
27 ի բանդին	ն.	զմարմինն նորա եւ	
29 զմարմինն եւ	ն.	=	
33 սգացին ²¹ բազումք մերձանային	զգացին բազումք ն.	մերձենային	
36 ի գեաւս ՝.զի աստ ինչ ¹ ուտել ² ո՛չ ունին՝/.	ն. ն. ն. ն.	ի գեղս զի աստ ուտել ² ինչ ¹ ոչ ունին զնեսցո՞ւք հարեւր	
37 գնեսցուք	ն.	...	
40 հարիւր	ն.	ձկունսն	
41 զնկանակն եւ զերկուս ձկունս	ն. ն.	ն.	
43 երկոտասա՛ն ²²	ն.	որք կերանն	
44 որ կերանն	ն.	=	
45 Բեթսաիաղա	ն.	զիջերոյն	
48 զիջերոյն	ն.	ի գեղս	
56 ի գեաւս	ն.		

¹⁹ -Այլ. աղայ. → Հերովդիայայ:
²⁰ Բազում անգամ, ըստ Պ-ի՝ այս արտայայտութիւնը «ի բազումս պակասէ»:
²¹ Ս-ն գ-ի փխ պարզապէս լսողութեան սխալ է:
²² Ձեռ-ում սովորաբար երկոյտասան:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
Է			
1 ոմանք ²⁵	ն.	ն.	
6,9 բարիոք	բարւոք	=	
12 չառնել	ն.	առնել	
18 այդպէս ամիտք էք	ն. ն.	այդպէս ամիտ էք	
22 նենգութի՛ւն զիջութի՛ւն	նենգութիւնք ն.	= զիջութիւնք	
24 Տւոսի ²⁴	Տիւրոսի	=	
26 Փւնիկ	Փիւնիկ	Փիւնիկ	
27 քոյղ տուր բարւոք ²⁵	քոյղ տուր ն.	= ն.	
31 Տիւրոսի ի Դեկապոլիս (→ հյց.)	Տիւրոսի ի Դեկապոլիս	ի Դեկապոլիս	
34 ասէ՛: ²⁶ Եփիալթա	ն.	ն.	
37 բարիոք	բարւոք	=	
Ը			
6 հրամանաց	հրամայեաց	=	
8 զամբիղ ²⁷	ն.	ն.	
12 յոգի ²⁸	ն.	ն.	
14-15 ընդ իւրեանս: 15 եւ	ընդ իւրեանս ի նախն: 15 եւ	=	
16 հաց	հացս	=	
17 ոչ իմանայք ո՛չ յիշէք ապշութի՛ւն կալաւ ²⁹ զսիրտս	ոչ իմանայք ոչ յիշէք ապշութի՛ւն ունի զսիրտս ո՛չ տեսանէք	ո՞չ իմանայք ո՞չ յիշէք = = ո՞չ լսէք ո՞չ իմանայք ոչ յիշէք երկոտասան	
18 ո՛չ տեսանէք ո՛չ լսէք ո՛չ իմանայք ո՛չ յիշէք	ո՛չ տեսանէք ո՛չ լսէք ոչ իմանայք ոչ յիշէք	ո՞չ լսէք ո՞չ իմանայք ոչ յիշէք երկոտասան	
19 երկոյտասան	ն.	քանի՞ ն.	
20 եւ քանի՞ ասեն. ³⁰ ե՛ւթն	ն. ն.	= տեսանիցէ՞ ն.	
23 տեսանիցէ՛	ն.	Փիլիպպեայ մարդիկն	
27 Փիղիպպայ մարդիկս	ն.	զէղիս՛	
28 զէղիս՛յ	զէղիս՛		

²⁵ Ձեռ-ում սովորաբար ումանք:
²⁴ Տ-ւ. ի. → Տիւրոսի:
²⁵ Ձեռ-ում սովորաբար բարիոք:
²⁶ -է, լ. ցնա. → ասէ ցնա:
²⁷ Զ-ւ. արմաւեհի սփիւրիդ, երեւի լուսանցային մեկնութիւն:
²⁸ Յ-ւ. ի. → ի յոգի:
²⁹ Կ-ւ. ունի, փխ կալաւ:
³⁰ Ն-ւ. ցնա. → ասեն ցնա:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
30 զի ումեբ ⁵¹ մի՛ ասի-	զի մի՛ ումեբ ասիցեն	=	
36 տուժեսցի ⁵²	տուժեսցի	=	
39 ումանք	ումանք	=	
	Թ		
Թ 3 Մովսեսի/-է -	Մովսէսի-	Մովսիսի-	
4 բարիոք	բարուք	Մովսիսի	
Մովսեսի/-է-	Մովսէսի	=	
8 ի լեռանէ	ի լեռնէ	Նդիա	
11 Նդիայ (ուդ.)	Նդիա	=	
գը եալ ⁵³	գը եալ	ն.	
17 հանցեն ⁵⁴	ն.	ո՛վ ազգ	
18 ո՞վ ազգ	ն.	=	
մինչեւ յե՞րբ անսայցեմ	մինչեւ ցե՞րբ անսայցեմ	չարժեաց	
ցեմ	ն.	=	
19 շարչեաց	քանի՞	ի հուր արկանէ եւ ի ջուր զի	
20 քանի՛	ն.	կորուսցէ զլա. արդ եթէ	
21 ի հուր արկանէ գդա.		=	
եւ ի ջուր, զի կո-	եթե կուտի	այսոյն պղծոյ եւ	
րուսցէ ⁵⁵ արդ թե	ն.	պահաւք	
24 թե կուտի	ն.	Գալիլեացուք	
այսոյն ⁵⁶ եւ	ն.	ն.	
28 պահաւք	Գալիլեացուք	ն.	
29 Գալիլեացուք	ն.	ն.	
30 յառնէ ⁵⁷	ն.	ն.	
31 հարցանել ցնա ⁵⁸	ն.	ի կափառնայում	
32 ի կափառնայում	ն.	ի ճանապարհին	
33 ի ճանապարհին ⁵⁹	ն.	ո՛վ	
ո՞վ	զերկոտասանս	=	
34 զերկոտասանս	ն.	ն.	
38 նա ⁴⁰ ասէ	ն.	գայթակղե-	
41,42 գայթակղե-	ն.	ցուսցէ	
44,46 ցուսցէ	գայթակղեցուսցէ	գայթակղեցուսցէ	
44 գայթակղեցուսցէ	ն.	անկանել ի գեհեն	
արկանել ի գեհեն			

(43 եւ 45 տները չկան ձեռագրերում)

51 Ու, Լ. մի. → զի մի ումեբ ասիցեն:
 52 -ի, Լ. է. → տուժեսցէ:
 53 Գրեւը բ-ի փխ հաւանաբար գրել էր Ծ, որ ջնջել է բայց բ չի գրել:
 54 -նն, Լ. գնա. → հանցեն գնա.
 55 -է՛, Լ. գդա, ինչպէս տուում:
 56 -ն, Լ. ՊՂԾՈՅ. → այսոյն պղծոյ:
 57 -Յ, Լ. յարիցէ, փխ յառնէ:
 58 Յ-, Լ. գ. → գնա:
 59 -ի, Լ. ի, ի նախապարհին:
 60 նա, Լ. Յ ա, փխ նա:

(ծանօթութեան մէջ են)

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
	Ժ		
Ժ 5 գրեաց զպատուիրանն	ն.	գրեաց ձեզ զպատուիրանն	
11 արասցէ այլ	արասցէ այլ	=	
17,28,33 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
23 զիա՞րդ	ն.	= զիա՞րդ	
24 ո՞րչափ	ն.	ո՞րչափ	
26 ասելին ընդ ⁴¹ միմեանս	ն.	ն.	
ո՞վ ⁴²	ո՞	ն.	
30 քորս եւ մայր ⁴³	ն.	քորս եւ մարս	
32 զերկոտասանս	զերկոտասանս	=	
43 պաշտաւեալ	պաշտաւեայ	=	
44 ձեր ամենեցուն	ամենեցուն	=	
46 ժողովրդով	ն.	ժողովրդովք	
	ԺԱ		
ԺԱ 1 ի Բեթանիայ (→ հյց.)	ի Բեթանիա	=	
2 ի գեղդ	ն.	ի գեղդ	
3 ցձեզ	զձեզ	ձեզ	
զի լուծանէք	զի՞ լուծանէք	=	
7 ի վերայ հանդերձս	ի վերայ նորա հանդերձս	=	
11 երկոտասանիւքն	երկոտասանիւքն	=	
13 եկն թե ⁴⁴	ն.	եկն թէ	
15 ի յն մ/-է-	ի յն մ	յՆրուսաղէմ	
զգնաւս	ն.	զգնողս	
17 Ուսուցանէր	ն.	եւ ուսուցանէր	
17 ասէր ⁴⁵ գրեալ է	ն.	ասէր ցնոսա, Գրեալ է	
տունդ ⁴⁶ իմ	ն.	տուն իմ	
18 ուսումնն նորա	ուսումն նորա	=	
21 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
24 զամենայն ինչ	ամենայն ինչ	=	
25 հայր ձեր	հայրն ձեր	=	
26 (չիք ⁴⁷)	(չիք)	(ունի)	
32 ասեմք ի ⁴⁸ մարդկանէ	ասեմք եթե ի մարդկանէ	ն.	
	ԺԲ		
ԺԲ 1 ցանկ	ն.	ցանգ	
4 առաքեաց ⁴⁹ այլ ծա-	առաքեաց առ նոսա այլ	=	
ուսայ	ծառայ	=	
5 զովմանս...զոմանըս	զովմանս...զովմանս	=	
10 շինաւդք	ն.	չինողքն	
13 որսայցե՞ն	որսացեն	=	

41 Ը-, Լ. ցնա, փխ ընդ միմեանս:
 42 -վ, Լ. վ. → ո՞:
 43 -Յ-, Լ. մարս, փխ մայր:
 44 Թ-, Լ. քերես, փխ քե:
 45 -Ր, Լ. նոցա. → ասէր նոցա...:
 46 -Դ տող ամիջում:
 47 Այս տունը չկայ երկու ձեռագրերում եւ պատահական մոտացում չէ անուշտ:
 48 ի, Լ. եթե. → ասեմք եթե:
 49 -Յ, Լ. առ նոսա. → առաքեաց առ նոսա:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
47 ուլմն	ոմն	=	
48 աւազակի՛	աւազակի՛	աւազակի՞	
50 աշակերտքն եւ փա- խեան	աշակերտքն ամենեքին, եւ փախեան	աշակերտքն ամենեքին եւ փախեան	
51 զիւրեաւ	զիւրեւ	=	
53 Կախափայ (հյց.)	Կախափա	=	
54 ի ներքս ի գաւիթ	ի ներքս իսկ ի գաւիթ	=	
60 եւ ասէ	եւ ասէր	=	
60 ո՞չինչ/ո՞չ ինչ	ո՞չինչ/ո՞չ ինչ	ոչ ի՞նչ	
61 որդի աւրհնելոյն	որդի աւրհնելոյն	որդի Աստուծոյ աւրհնելոյն	
62 զաւրութեանն	ն.	զաւրութեան	
70 կաին	կային	=	
Գաղիլեացի	Գաղիլեացի	Գաղիլեացի	
72 ուրասցես	ն.	ուրասցիս	
լալ ⁶⁶	ն.	ն.	
ԺԵ			
ԺԵ	1 ընդ առաւաւտսն	ն.	ընդ առաւաւտն
	2 դո՛ւ ես	դո՞ւ ես	=
	4 ամբաստանեն ⁶⁷	ն.	ն.
	6 ի՞նչքեանք	ընքեանք	ինքեանք
	7 Բարբբաս	ն.	Բարբբաս
	9 կամի՞ք	կամի՞ք	=
	16 որ հրապարակն	ն.	ուր հրապարակն
	17 զգեցուցանեն	եւ զգեցուցանեն	=
	կամի՛ր ⁶⁹	կարմիր	ն.
	18 ո՞ղջ եր ⁷⁰	ն.	զիւր հանդերձն
	20 զի՛ւր հանդերձ	ն.	=
	23 տաին	տային	հանին
	24 հանեն	ն.	զհանդերձս նորա
	զհանդերձսն նորա	ն.	=
	25 երրորդ ⁷¹	երրորդ	ոչ կարէ
	31 ո՞չ կարասցէ ⁷²	ն.	Իսրայելի
	32 Ի՞ դի	ն.	էլի, էլի, լա՞մա
	34 է՛ղի: է՛ղի զա՛մա ⁷³	է՛ղի է՛ղի զա՛մա	զէղիա
	35 զՆղիա՛յ	զէղիա՛յ	=
	կարգա	կարգայ	=
	36 թոյլ տուր ⁷⁴	թոյլ տուր	զա՞յ Նղիա
	զա՞յ Նղիա՛յ	զայ էղիա	

66 Լ. Վ.Ջ.
67 Աւ-, Լ. վկայեն, փխ ամբաստանեն⁶⁶:
68 Ի-, Լ. Ի. → ընքեանք⁶⁷:
69 Գրիչը մ-ից առաջ մի տառ ջնջել է, բայց մոռացել է գրել Բ: Լ. Բ. → կարմիր:
70 Ե-ից առաջ գրչի ջնջած Լ-ն նշմարելի է:
71 Եր-, Լ. Բ. → երրորդ:
72 -Ասց- գրերը գրչի ձեռքով տողամիջում են:
73 Ղա՛-, Լ. զէմա, որի վերջում մի ք հաւանաբար ջնջուել է:
74 Տ-, Լ. տուր, փխ տուր:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս. Ղուկաս
38 մինչ	մինչեւ	=	
39 անդ եթէ	ն.	անդ թէ	
զոգի, եւ ⁷⁵ ասէ՛	ն.	զոգի, ասէ	
այսըրա՛յս ⁷⁶	այսս այս	=	
40 Մարե՛ամ Մակղաղե- նացի/ -է-	Մարիամ Մագղաղէնացի	Մարիամ Մագղաղէնացի	
Յովսեա	Յովսեայ	=	
Սաղովմէ	ն.	Սողովմէ	
41 կանայք որք	ն.	կանայք որ	
43 արքայութեանն Ա՛յ	արքայութեանն Ա՛յ	=	
44 վաղ մեռաւ: եւ կոչե- ցեալ	վաղ մեռաւ: Եւ...	վա՞ղ մեռաւ: Եւ...	
վա՞ղ մեռաւ: եւ իբրեւ	վաղ մեռա՛ւ...	վա՞ղ...	
46 կտաւ ⁷⁷	ն.	ն.	
թաւալեցոյց	թաւալեցոյց	Մագղաղէնացի	
47 Մակղաղէնացի/ -է-	Մագղաղէնացի	Մագղաղէնացի	
ԺԶ			
ԺԶ	1 Մակղաղէնացի/ -է-	Մակղաղէնացի	Մագղաղէնացի
	Սաղովմէ	ն.	Սողովմէ
	2 միաշաբաթուոյն	ն.	միաշաբաթուն
	3 ո՞վ ⁷⁸	ո՞	ն.
	6 զնազովրացի	զնազովրեցի	=
	6 ահա՛ ⁷⁹ աւաղիկ	ահաւաղիկ	ն.
	7 Գեղիլեա՛	Գաղիլեա	Գաղիլեա
	8 զի երկնչե՛ին: ⁸⁰	ն.	ն.
	9-20 (չիբ)	9-20 (կայ)	9-20 (կայ)
	Աւետարան-ն ըստ Մարկոսի	Աւետարան ըստ Մարկոսի	(չիբ)
3. ԱԻՆՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՅ (ԹՊ. 131ա-224բ)			
Գլ. Ա			
Ա	1 զպատմութիւնն	ն.	զպատմութիւնն
	5 Հերովդի/ -է ¹	Հերովդի	Հերովդի
	Սբիա (սեռ.)	Սբիայ	=
	12 Զաքարիայ (ուղ.)	Զաքարիա	=
	16 դարձուցէ ²	դարձուցէ	=
	19 առաքեցա	առաքեցայ	=

75 Եւ, Լ. եւ. → ջնջո՞ւմ:
76 Անուշադրութեան հետեւանք, փխ այրս այս:
77 Կ-, Լ. պաստառակալ, փխ կտաւ, թէ՞ մեկնութիւն:
78 -Վ, Լ. վ. → ո՞:
79 Երկրորդ -ա-ն տողամիջում, գրչից:
80 Այս բառով Ձեռ-ում վերջանում է Մարկոսի աւետարանը, թղ. 130ա, սիւն. Բ: Ինչպէս Մ 6200-ը (Լազարեան ձեռ-մարանի Ձեռ.) չունի Արիստոն երէցին վերագրուող 9-20 տները, որ ունի Մ 2374-ը: Ձեռ. թղ. 130բ-ն ունի երկու յիշատակարան:
1 Հե-, Լ. Ե/է:
2 -Ս- -ի պարզ մոտացում գուցէ:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
22 իմացան թե	ն.	իմացան եթէ	
23 պաշտամանն	պաշտաման	=	
24 կինն նորա	ն.	կինն նորա	
26 Գաղիլեացւոց Նազարեթ ³ /-է-	Գաղիլեացւոց Նազարեթ	Գաղիլեացւոց Նազարեթ	
28 եկեալ ⁴	ն.	ն.	
ուրա ⁵ լեր	ն.	ն.	
32 հաւրն նորա	հաւր նորա	=	
35 հոգի ⁶ ս ⁶ բ ⁶	հոգի սուրբ	=	
որ ծնանելոցն է	ն.	որ ծնանելոցն է ի Բէն	
36 վեցերորդ ⁷	ն.	ն.	
38 ահա ⁸ աւասիկ ⁸ կամ ⁹	ահաւասիկ ն.	ն.	
41 Եղիսաբեթ ¹⁰ (2x)	ն.	ն.	
43 ուստի ¹⁰	ուստի ¹⁰	=	
44 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
54 Ի ղի	=	Իսրայելի	
55 որպէս խաւսեցաւ ¹¹	ն.	ն.	
59 Զաքարիայ	Զաքարիայ	=	
61 կոչի անուն ¹² Յով- հաննէս	ն.	ն.	
62 զի ¹³ նչ կամիցի	ն.	զի ¹³ նչ կամիցի	
67 Զաքարիայ (ուղ.)	Զաքարիայ	=	
68 Ի ղի	ն.	Իսրայելի	
69 եղջիւր ծառայի իւրում ¹⁴ (սեռ.)	եղջիւր ծառայի իւրոյ	=	
74 թշնամեաց փրկեալս	ն.	թշնամեաց մերոց փրկեալս	
79 ի ճանապարհ	ն.	ի ճանապարհս	
80 երեւելոյ ¹⁵ նորա Ի ղի	երեւելոյն նորա ն.	ն.	
Բ			
Բ 1 յԱւգոստոս աշխարհագիր ¹⁴	ն. ն.	յԱւգոստոս աշխարհագիր	

³ -թ, լ. տ. → Նազարեթ:
⁴ Ե-, լ. մտեալ, փիս եկեալ:
⁵ Ո-, լ. ողջոյն, փիս ուրախ լեր կամ ողջոյն, ուրախ լեր կամ մեկնութիւնն:
⁶ Ս-, լ. ուր. → սուրբ:
⁷ -Եր-, լ. դ. որ գուցէ պիտի լինէր Բ, որով՝ վեցերորդ:
⁸ Աւ-ի Ա-ն գրչի ձեռքով (հաւանաբար), լուսանցքում է:
⁹ Կ-, լ. եւ. → եւ կամ:
¹⁰ -թ, լ. տ. → Եղիսապետ:
¹¹ Խաւսեցաւ-ից առաջ մէկ տառաչափ բաց կայ. լ. եւ, տողում առանց ծունկ նշանի. ենթադրելի է որպէս եւ խաւսեցաւ:
¹² Ա-, լ. Ա.ՆՈՒՆ ԱՅՍ. → կոչի անուն այս¹⁰, կոչի անուն անուն այս¹⁰:
¹³ -Յ, լ. ն. → երեւելոյն:
¹⁴ Գրչի ջնջել է գրած հ-ն:
¹⁵ Գրչի ջնջել է գրած հ-ն:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
3,5 յաշխարագիր ¹⁵	ն.	յաշխարհագիր	
4 ի Գաղիլեէ/-էէ	ի Գաղիլեէ	ի Գաղիլեէ	
ի Հրէաստան/-ե- Բեթղեեմ ¹⁶ /-եէմ	ի Հրէաստան Բեթղեեմ	=	
7 յիջալանի	յիջալանին	յիջեւանին	
8 որ պահեին գիշերոյ	որ պահեին ն.	որ պահեին գիշերոյ	
9 երկիւղ	ն.	երկեւղ	
10 ահա աւասիկ ¹⁷ զուրախութիւն	ահաւասիկ ուրախութիւն	=	
11 որ է աւծեալ, տ ¹⁸ ր:	որ է աւծեալ տ ¹⁸ ն	որ է Աւծեալ Տէր, Բեթղեէեմ	
15 ցԲեթղեեմ ¹⁸ եցոյց	ն. եցոյց	=	
16 զՅովսէփ	զՅովսէփ	=	
17 ասացաւ ¹⁸ զմանկա- նէն	ասացաւ նոցա զմանկանէն	=	
22 Մովսէսի/-է-	Մովսէսի	Մովսէսի	
24 ասացելոյն	ասացելոյն	=	
25 Ի ղի	ն.	Իսրայելի	
29 զծառայ	ն.	զծառայս	
32-34 Ի ղի	ն.	Իսրայելի	
34 մայրն նորա	ն.	մայր նորա	
35 անցէ	անցէ	=	
36 Փանուկի/է -	Փանուկի	Փանուկի	
37 իբր ¹⁹ ութսուն պահով ²⁰	իբրեւ ութսուն պահով	=	
39 ի Գաղիլեա (→ Եյց.) Նազարեթ ²¹ /-է-	ի Գաղիլեա Նազարեթ	ի Գաղիլեա Նազարեթ	
40 նորա	նորա	=	
41 ծնաւոր նորա զատկին ²²	ն. ն.	ն. ն.	
42 յելանել ²³ նոցա	ն.	ծնաւոր նորա	
43 ծնաւոր նորա	ծնաւոր նորա	=	
44 ընդ ուղեկիցսն	ընդ ուղեկիցսն	=	
47 որ լսեինն	որ լսեին	=	
48 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
51 զամենայն բանս	զամենայն բանսն	զամենայն զբանսն	

¹⁵ Գրչի ջնջել էր կու. անգամ էլ մէկ տառաչափ բաց տեղ է թողել Բ-ից յետոյ:
¹⁶ -թ, լ. դ:
¹⁷ Ի-ը հ-ից է սրբագրութեամբ ջնջմամբ:
¹⁸ -Աւ, լ. նոցա. → ասացաւ նոցա:
¹⁹ -Ի-, լ. եւ. → իբրեւ:
²⁰ -Ով-ը ուրիշ երկու գրիչ հաւանաբար աւ-ից է ջնջմամբ սրբագրութեամբ:
²¹ -թ, լ. տ. → Նազարեթ:
²² -Ի-, լ. պասեմ, փիս գատկին¹⁶:
²³ -Լ, լ. ն. → յելանելն:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
	Գ		
Գ 1	Ի հինգետասաներորդի տերութեան Տիբերեա (սեռ.) Ի չորրորդաետութեան ²⁴ Գաղիլեացուց Փիլիպոսի չորրորդաետութեան Լիսանեայ	ն. ն. Տիբերեայ Ի չորրորդաետութեան Գաղիլեացուց ն. չորրորդաետութեան ն. Էսայայ ահաւասիկ	Ի հնգետասաներորդի տէրութեանն = = Գաղիլեացուց Փիլիպոսի = Լիսանեայ Եսայայ
4	Եսաեա (սեռ.)	ն.	=
9	ահաւասիկ ²⁵	ն.	=
11	ոյր ո՛չ ²⁶ գուցէ	ոյր ո՛չն գուցէ	=
15	ս՛ա իցէ	սա՞ իցէ	=
16	գա	գայ	=
19	չորրորդաետութեան ²⁷ Հերովդիայ ²⁸ (սեռ.) / -է-	չորրորդաետութեան Հերովդիայ	Հերովդիայ
20	Ի բանդի	ն.	Ի բանտի
22	Ի յերկնից	ն.	յերկնից
23	որոց ²⁹ որպէս եւ կարծէր	որոց որպէս եւ կարծէր	=
25	Մատթեայն ³⁰ Նաուամայն Եսդեայն	ն. նաուամայն ն. Եսդեայն	ն. Մահաթայն Մատտաթեայն Յովսէբայն = Զաւրաբաբելի՛ն Ներայն
26	Մատթայն Մատտաթայն Յովսէբայն/-է- Յուգայն	ն. Մատտաթայն Յովսէբայն Յովգայն	ն. Մահաթայն Մատտաթեայն Յովսէբայն = Զաւրաբաբելի՛ն Ներայն
27	Զորոբաբելի՛ն Նէրեայն ³²	ն. Զորոբաբելի՛ն ն. Ներայն	ն. Ներայն =
28	Կովսասայն Եղմովդադայն ³³ Էրայն ³²	ն. կովսամայն ն. Եղմովդադայն ն. Էրայն	ն. Եղմովդադայն Էրայն Եղիազարայն ն.
29	Եղիեզերայն ³⁴ Յովրամայն ³⁵	ն. ն. ն.	ն. ն. ն.

²⁴ -Ի-, լ. Բ.:
²⁵ Սովորաբար ահա աւասիկ:
²⁶ Ուրից յետոյ չ-ն յստակ չէ:
²⁷ Ո՛չ-ն եւ դ-ն տողամբում են գրչից:
²⁸ Յ-, լ. ադայ. → Հերովդիայայ:
²⁹ Յ-ի եւ պ-ի միջեւ բաց տեղում ծունկ նշան եւ լ. եւ. → եւ որպէս:
³⁰ Յ-ի եւ պ-ի միջեւ բաց տեղում ծունկ նշան եւ լ. եւ. → եւ որպէս:
³¹ -Ի-, լ. տա. → Մատտաթեայն/Մատտաթեայն: 22-38 տները բոլոր յատուկ անուններին -ն յօդը նախորդ գրից մի քիչ հետու է լուսանցքի ուղղահայեաց գծի կանոնաորութեան համար, նախորդող ա-ի վրայ (՛) նշանով, որ չենք նշում:
³² -Ի-, լ. դիմե. → Եղիմեայն:
³³ Գրիչը ջանք է արել է-ի կեռը ցոյց տալու համար:
³⁴ Գ՛-ն շատ նման է Գ-ի Ձեռում:
³⁵ -Իե-, լ. ա. → Եղիազերայն:
³⁶ -Բա-, լ. Բիմ. → Յովրիմայն:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
30	Յովնամայն ³⁶ Եղեկիմայն ³⁷	ն. ն.	ն. Եղիակիմայն
31	Մեղթայն ³⁸	ն.	Մեղթեայն
32	Ուլբէդեայն Սաղմանայն ³⁹	ն. Ուլբէդայն ն.	ն. Սաղմովնայն
33	Ամինադաբայն ⁴⁰	ն.	ն.
34	Թառային	ն.	Թարային
35	Սերուբայն	ն. Սերովբայն	ն. Սերուգայն
36	Կայնանայն ⁴¹	ն.	ն.
	Դ		
Դ 2	Փորձեալ ⁴²	ն.	ն. =
10	պարհել	պարհել	=
13	Փորձութիւնն սատանայի ⁴⁵	ն. ն.	ն. փորձութիւնն Սատանայի
14	Ի Գաղիլեա (եյց.)	ն.	ն. Ի Գաղիլեա
17	զէսայեա (սեռ.)	ն. զէսայայ	ն. զէսայեայ
18	զիս: 19 Բարոզել	ն.	ն. զիս բժշկել գրեկեալս սրտիւ, 19 Բարոզել
22	Ի բերանուց ոչ սա՛ է	ն. Ի բերանուց ն. ոչ սա՛ է	ն. Ի բերանուց ոչ սա է
23	Ի Կափառնաուամ	ն. Ի Կափառնաուամ	ն. Ի Կափառնաուամ
25	Ի ղի	ն. Էղիա	ն. Եղիա
26	Եղիայ (ուղ.)	ն. Եղիայ	ն. Եղիայ
27	Եղի ղի Եղիսիւ	ն. Եղիսիւ	ն. Եղիսիւ
29	Երտեանն	ն.	ն. Երտեանն
31	Ի Կափառնաուամ Գաղիլեացուց	ն. Ի Կափառնաուամ Գաղիլեացուց	ն. Ի Կափառնաուամ Գաղիլեացուց
32	բանն նորա	ն.	ն. բանն նորա
33	աղաղակեալ	ն.	ն. աղաղակեալ
34	Թողացո՛յ (իրմ.) կա կորուսանե՛լ գիտե՛մ	ն. Թողացո՛յ կայ կորուսանե՛լ ն.	ն. Թողացո՛յ կայ կորուսանե՛լ
35	Ինչ ո՛չ վնասեաց	ն. Ինչ ո՛չ վնասեաց	ն. Ինչ ո՛չ վնասեաց
36	այսոց եւ	ն. այսոց պղծոց եւ	ն. այսոց պղծոց եւ
37	զնմանէ յամենայն	ն. թոյլ	ն. թոյլ
42	Թոյլ	ն.	ն. =

³⁶ -Նա-, լ. նան. → Յովնամայն:
³⁷ -Ղե-, լ. դիակ. → Եղիակիմայն:
³⁸ -Թ-, լ. դեակ. → Մեղեակայն:
³⁹ -Մ-, լ. մովն. → Սաղմովնայն:
⁴⁰ Ն-ի կեռը մեծ մասամբ ջնջուել է, ինչպէս վերեւի տողի համապատասխան տեղի որը գրեթէ թուլացել են խոնաւու թիւնից:
⁴¹ -Նալ-, լ. մ. → Կայնամայն:
⁴² -Ա-, լ. ուլ. → Փորձելով:
⁴³ -Յ-, լ. նոյ. → սատանայնոյ:

	Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
	44 աւետարել զարքայութիւն	աւետարանել զարքայութիւնն	=	
	45 Գաղիլեացւոց	Գաղիլեացւոց	Գաղիլեացւոց	
		Ե		
Ե	4 խաղացոյ (հրմ.)	խաղացո	=	
	5 եղաք արկցուք ⁴⁴	եղեաք ն.	= ն.	
	7 յընգդել	յնկղմել	յընկղմել	
	8 անգաւ ծունգսն	անկաւ ն.	= ծունկան	
	այր մի մեղաւոր	ն.	այր մեղաւոր	
	9 զամենեսին	ն.	զամենեսեան	
	10 նոյնպէս զՅակովբոս	ն.	նոյնպէս եւ զՅակովբոս	
	14 մատոյ	մատո	=	
	17 վարդապետքն	վարդապետք	=	
	20 զհաւատս	զհաւատսն	=	
	21 ո՞վ ⁴⁵ է սա... ո՞վ ⁴⁵ կա- րէ	ո՞ է սա... ո՞ կարէ	ո՞ է սա... ո՞վ կարէ	
	22 զխորհուրդս	զխորհուրդսն	=	
	23 զնայ (հրմ.)	զնա	=	
	25 զիւրեաւ	զիւրեւ	=	
	26 նշանս	ն.	նշան	
	34 եւ նա ⁴⁶ ասէ կարո՞ղ էք	ն. կարո՞ղ էք	= =	
	37 պայթուցանէ զինի	պայթուցանէ զինին նոր	=	
	39 քանզի ասէր եթե	ն.	քանզի ասէ թէ	
		Զ		
Զ	2 ովմանք որ չէ աւրէն	ովմանք ն.	= զոր չէ աւրէն	
	4 զիւրդ	զիւրդ	=	
	7 բժշկիցէ	ն.	բժշկիցէ ^o	
	9 ապրեցուցանե՞լ	ապրեցուցանե՞լ	=	
	10 ասէ ցնա ⁴⁷ զնիւսն	ն. ն.	ն. զմեւսն	
	11 զի՞նչ	ն.	զի՞նչ	
	12 յաղաւթս Ա՛յ	յաղաւթսն Ա՛յ	=	
	13 երկոյտասանս	երկոտասանս	=	
	15 Աղբեայ (սեռ.)	ն.	Ալիեայ	
	20 արքայութիւն	ն.	արքայութիւնն	
	21 քաղցեալ եմ ⁴⁸	քաղցեալ իցեմ	ն.	

44 -կ-, լ. կից. → արկից:
 45 -վ-, լ. վ. → ո՞:
 46 -ն-, լ. Յ ս. → եւ Յ ս ասէ:
 47 -ն-, լ. ցայր. → ասէ ցայր:
 48 եմ, լ. իցեմ. → քաղցեալ իցեմ:

	Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
	յագեսցին ⁴⁹ լան ⁵⁰	ն. ն.	ն. ն.	
	ծիծաղեսցին ⁵¹	ն.	ն.	
	22 յորժամ նախատիցեն	ն.	յորժամ ատիցեն	
	23 ուրախ լինիջիք վասն որդւոյ մարդոյ յա- ւոր	ուրախ լիջիք յաւոր	=	
	29 մատոյ (հրմ.)	մատո	=	
	զմիւսն	ն.	զմեւսն	
	30 ամենայն որ	ամենայնի որ	=	
	որ խնդրէ ոք ի քէն	ն.	որ խնդրէ ի քէն	
	34 ակն ունիք	ն.	ակն ունիցիք	
	չնոր ⁵²	ն.	ն.	
	36 եւ եղերուք	ն.	եղերուք	
	39 կարիցէ՞ ոչ ապաքէն ի ⁵⁸	կարիցէ ^o ոչ ապաքէն երկոքիմ ի	=	
	խորխորատ	խորխորատ	=	
	41, 42 զչիւղ	ն.	զչիղ	
	42 զչիւղդ	ն.	զչիղդ	
	48, 49 բախեաց	ն.	բաղխեաց	
		Ե		
Ե	1 ի Կափառնաւում	Կափառնաւում	ի Կափառնայում	
	2 չարաչար	չարաչար	=	
	9 յ՛իղի	ն.	յ՛իւրայելի	
	13 ետես զնա Տ՛ր ⁵⁴	ն.	ն.	
	19 դո՞ւ	դո՞ւ	=	
	20 եկեալ առ նա արքն	դո՞ւ ես	եկեալ արքն առ նա	
	դո՞ւ ես	որ գալոցն ես	=	
	որ գալոց ես	ն.	եթէ այլում	
	թե այլում	գայթազղեսցէ	գայթակղիցի	
	23 գայթազղիցէ	ն.	ահաւանիկ որք	
	25 ահաւանիկ որ	ն.	աւրինականքն	
	30 աւրինականք	ն.	=	
	31 ո՞ւմ ... ո՞ւմ	ն.՞...ն.՞	ն.	
	33 ոչ ուտէր ⁵⁵ եւ ոչ ըմ- պէր ⁵⁶	ն.	=	
	35 յորդոց	յորդոց	=	
	36 աղաչէր ոմն ¹ զնա ²	ն.	աղաչէր զնա ² ոմն ¹	

49 -ի-, լ. ցիք. → յագեսցիք:
 50 -Ա-, լ. ցեք. → լացեք:
 51 -Յիմ, լ. ջիք. → ծիծաղեսցիք:
 52 -ի-, լ. թ. → շնոհ^o: Սրբազրեւը տ. 33-ի նոյն բառի նոյն գրի վրայ սրբագրութեան նշան է դրել, բայց լ. Բ-ի միայն երկար սրունն է երեւում առանց ծունկ նշանի:
 53 ի. երկոքիմ. → երկոքիմ ի խորխորատ:
 54 Տ՛ր, լ. Յ Ս. → Յիսուս կամ Տէր Յիսուս:
 55 -ի-, լ. հաց. → ոչ ուտէր հաց:
 56 -ի-, լ. գիմ. → ոչ ըմպէր գիմ[ի]:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
38 առ ոտսն նորա	ն.	առ ոտս նորա	
39 մերձանայ	ն.	մերձենայ	
41 մին	ն.	մինն	
Հարիւր դահեկան	Հարիւր դարհեկան	Հարեւր դահեկան	
միւսն	ն.	մեւսն	
42 երկոցունց ⁵⁷	ն.	ն.	
ո՛վ ⁵⁸	ո՞	=	
43 բազում/-ն ⁵⁹	բազումն	=	
44 տեսանե՛ս	տեսանե՞ս	=	
49 ո՛վ	ո՞	ն.	
Ը			
Ը 1 գեաւղս	ն.	գեղս	
2 ի հիւանդութենէ ⁶⁰	ի հիւանդութեանց	=	
Մակդաղենացի	Մագդաղենացի	Մագդաղենացի	
13 ունիցին ⁶¹	ն.	ն.	
22 ի միում յաւուրց	ն.	ի միում աւուրց	
28 աշակերտք նորա	աշակերտքն նորա	=	
26 Գաղիլեայ (սեռ.)	Գաղիլեայ	Գալիլեայ	
28 զի՞ կայ	զի՞ կայ	=	
29 յանապատս	ն.	յանապատ	
30 ղեգեովն	ն.	լէգէովն	
32 աղաչեին	աղաչեցին	=	
41 որոյ անուն էր	ն.	որում անուն էր	
43 լեալ	ն.	լիեալ	
45 պնդեն եւ եղեն ^{61ա}	պնդեն եւ նեղեն	=	
57 ծընաւքն ⁶²	ծնաւղքն	ծնողքն	
Թ			
Թ 6 գեաւղս	ն.	գեղս	
8 եթե նղիա (ուղ.)	թե էղիա	թէ նղիա	
եթե մարգարէ	ն.	թէ մարգարէ	
10 միո (սեռ.)	միոյ	=	
Բեթսայիւղայ (ուղ.)	Բէթսայիւղա	Բեթսայիւղա	
12 ի գեաւղսն	ն.	ի գեղսն	
13 տուք նոցա	ն.	տուք դոցա	
17 ամենեքին	ն.	ամենեքեան	
զնչխար	ն.	զնչխարս	
20 ցնոսա: դուք	ն.	ցնոսա, Իսկ դուք	
զո՞վ ոք	ն.	զո՞ ոք	
22 բազում չարչարել	ն.	բազումս չարչարել	

57 -նց, լ. ն. → երկոցունց:
 58 -վ, լ. վ. → ո՞:
 59 -ն յօղը շատ յատակ չէ, որովհետեւ կպել է կողքի երկու գրերին:
 60 -թե, լ. անց. → հիւանդութեանց:
 61 -Յ, լ. նիւն. → ունիւն:
 61ա Եւ-ը՝ տողավերեւում, իսկ նեղեն-ի ն- -ն մոռացուել է:
 62 -ղ- -ն պարզապէս մոռացուել է:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
27 զարքայութիւն	ն.	զարքայութիւնն	
29 ի կալ նմա	ն.	ի կալն նմա	
Հանդերձն նորա	ն.	Հանդերձ նորա	
33 Մովսէսի/-է-	Մոսէսի	Մովսէսի	
Նղիալի	էղիալի	Նղիալի	
37 ի լեառնէ	ի լեռնէ	=	
39 զարկուցանէ եւ	ն.	զարկուցանէ զնա եւ	
41 ո՛վ ազգ	ո՞վ ազգ	ով ազգ	
մինչեւ յե՛րբ	մինչեւ յե՞րբ	=	
մատո՛յ (հրմ.)	մատո՞	=	
42 շարժեաց	ն.	շարժեաց	
46 ո՛վ	ո	ո՛	
50 մի՛ արգելուք: զի՛	ն.	մի՛ արգելուք զնա, զի՛	
ի ձեր կողմ է	ի ձեր կողմն է	=	
51 վերանալոյն	ն.	վերանալոյ	
52 Հ ա-րեչտակս	Հրեչտակս	=	
ի գեաւղ	ն.	ի գեղ	
54 կամիս զի	կամի՞ս զի	=	
56 գեաւղ	ն.	գեղ	
57 երթացես	ն.	երթիցես	
59 ցմիւս	ն.	ցմեւս	
60 զարքայութիւն	ն.	զարքայութիւնն	
62 Հաիցի	Հայիցի	=	
Ժ			
Ժ 1 այլս եւթանասուն	ն.	այլ եւս եւթանասուն	
3 ահայ	ահայ	=	
6 ողջոյն ձեր	ն.	ողջոյնն ձեր	
11 կուեալ ի	կուեալ է ի	=	
12 յաւուր յայնմիկ	ն.	յաւուրն յայնմիկ	
13 Բեթսայիւղայ (ուղ.)	Բէթսայիւղա	Բեթսայիւղա	
ի Տիրոս	ի Տիրոս	=	
14 Տիրոսի	Տիրոսի	Կափառնայում	
15 Կափառնայում	ն.	ն.	
22 եւ ո Հայր	ն.	եւ ո է Հայր	
25 զզընա ⁶³	զնա	=	
26 յաւրէնս	յաւրէնս	=	
36 աւազակաց	ն.	աւազակացն	
38 ի գալն նոցա	ի գնալն	=	
գեաւղ	ն.	գեղ	
39 առ ոտս	ն.	առ ոտսն	
40 ո՛չինչ փոյթ է	ո՞չինչ/ո՞չ ինչ է փոյթ	ոչի՞նչ է փոյթ	

63 Աւելորդ գ-ն անուշադրութեան հետեւանք է անշուշտ:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
ԺԱ.			
ԺԱ. 1 ուսոյ (հրմ.)	ուսո	=	
որպէս Յովհաննէս	ն.	որպէս եւ Յովհաննէս	
2 արքայութիւն ⁶⁴	ն.	ն.	
4 որ պարտիցի	որ պարտիցի	=	
5 նա մէջ գիշերի	նա ի մէջ գիշերի	=	
եւ ասէ ցնա	եւ ասիցէ ցնա	=	
6 յուղոյ	յուղոյ	=	
8 տացէ նմա զինչ	ն.	տացէ նմա զինչ	
12 կարի ⁶⁵	կարի ⁶⁵	=	
13 որ խնդրեն	ն.	որ խնդրեն	
15 Բեղ գեբուղաւ	Բեղ գեբուղաւ	Բէղ գեբուղաւ	
18 իշխանաւ հանէ	ն.	իշխանաւն դիւաց հանէ	
24 այսն ելանիցէ	ն.	այսն պիղծ ելանիցէ	
25 գա	գայ	=	
27 որ կրեաց	ն.	որ կրեացն	
28 Այ եւ առնիցեն	Այ, եւ պարհիցեն	Աստուծոյ եւ պահիցեն	
29 ի վերայ նոցա	ն.	ի վերայ նոցա	
30 այնպէս եղիցի	ն.	նոյնպէս եղիցի	
31 դատապարտեսցէ զսա- սա	ն.	դատապարտեսցէ զսա	
Սաղովմովնի . . .	ն.	Սողովմովնի . . .	
զՍաղովմովն		զՍողովմովն	
34 ակնն չար է	ն.	ակնն չար է	
36 լուսաւորիցէ զքեզ	ն.	լուսաւորեսցէ զքեզ	
39 զբաժակին	բաժակին	=	
42 զիեզենայ	զիեզենայ	զիեզենա	
զայնըս	զայնըս	զայնըս	
50,51 յազգէ յայդմանէ	ն.	յազգէ յայդմանէ	
51 Զաքարիայ (սեռ.)	Զաքարիայ	Զաքարեայ	

ԺԲ

ԺԲ. 1 բերաւորաց	բերաւորաց	=	
ի խմորոյ սաղուկեց- ւոցն	...փարիսեցւոցն	=	
2 ոչինչ/ոչ ինչ ծածուկ	ոչինչ/ոչ ինչ է ծածուկ	ոչինչ է ի ծածուկ	
4 մի՞ զարհուրիք	մի՞ զարհուրիցիք	=	
6 ոչ ապաքէն	ն.	ո՞չ ապաքէն	
10 զոգին ⁶⁵	ն.	զճոգին Սուրբ	
12 ուսուցէ զձեզ	ն.	ուսուցէ ձեզ	
22 վասն այսորիկ	ն.	վասն այսորիկ	
27 Սաղովմովն	ն.	Սողովմովն	
32 զարքայութիւն	զարքայութիւն	=	
33 մերձանայ	ն.	մերձենայ	

⁶⁴ Ար-, լ. եկեցէ հոգի ս-բ ի վերայ մեր եւ սրբեսցէ զմեզ. հաւանաբար լուսանցային մաղթանք:
⁶⁵ -մ-, լ. հ. → գիտցին:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկաս
37 գտցէ ⁶⁶	ն.	ն.	
38 յերորդ	յերորդ	=	
39 չտայր թոյլ	չտայր թոյլ	=	
41 առ մե՞զ	ն.	առ մե՞զ	
առ ամենեսին ⁶⁷	ն.	առ ամենեսեան	
42 զոր կացուցէ	ն.	զոր կացոյց	
45 ապա եթե	ն.	ապա թէ	
զաղախնայս	ն.	զաղախնայսն	
50 մկրտել: եւ զիա՞րդ: ⁶⁸	մկրտել. եւ զիա՞րդ.	մկրտել, եւ զիա՞րդ	
53 ի հայրէ ⁶⁹	ն.	ի հաւրէ	
54,55 ասէք եթե	ն.	ասէք թէ	
58 ի բանդ	ն.	ի բանտ	
ԺԳ			
ԺԳ. 2,4 համարիք	ն.	համարի՞ք	
Գաղիլեացիք	Գաղիլեացիք	Գաղիլեացիք	
4 ի Սիդովամ	ն.	ի Սելովամ	
5 այլ թե ոչ	այլ թե ոչ	այլ եթէ ոչ	
6 որումն ⁷⁰ տնկեալ	ուրումն տնկեալ	=	
7 ի թղենոջդ	ի թղենոջդ	=	
8 մինչ	ն.	մինչեւ	
9 ապ եթէ ոչ	ապա եթէ ոչ	ապա թէ ոչ	
10 Ժողովրդանոցացն	ն.	ի ժողովրդանոցացն	
13 առժամայն ⁷¹	եւ առժամայն	=	
15 տա	տայ	=	
16 ահա աւաղիկ	ն.	ահաւաղիկ	
22 գեաւդս	ն.	գեղս	
23 սակա՞ք	ն.	սակա՞ք	
25 մտցէ ⁷²	ն.	ն.	
29 ի հասուսոյ	ի հիւսիսոյ	ի հիւսիսոյ	
եւ հարաւոյ	եւ ի հարաւոյ	=	
30 եւ ահա յետինք	եւ ահա իցեն յետինք	=	
32 աւասիկ	ն.	ահաւասիկ	
ԺԴ			
ԺԴ. 3 արժա՞ն իցէ	արժա՞ն իցէ	=	
14 ոչ ունին	ոչ ունին	=	
16 ասէ՞ք: այլ	ն.	ասէ ցնա, Այլ	
17 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
19,20 միւսն	ն.	մեւսն	
23 ի ցանկս	ն.	ի ցանգս	

⁶⁶ նախ՝ գտ-անիցէ, ապա գրիչը ջնջել է անի-ն, որ դեռ նշմարելի է:
⁶⁷ նախ՝ ամենեսեան, ապա -եա- -ի -ե- -ն գարծրել է ի եւ ա-ն ջնջել:
⁶⁸ Զիա՞րդ-ն այսպիսի կէտադրութեամբ կարծէք չի վերաբերում յաջորդ բային:
⁶⁹ Ի-ի փխ յ-ն պարզապէս վրիպակ է, քանի որ յաջորդ ի մարիէ-ն ճիշտ է:
⁷⁰ Ո- փխ ու-ն պարզապէս վրիպակ է, քանի որ ժԳ 1 ուրումն:
⁷¹ Առ-, լ. եւ. → եւ առժամայն:
⁷² Մ-, լ. յարիցէ, փխ մտցէ:
⁷³ -է, լ. ցնա. → ասէ ցնա:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
27 բառնա	բառնայ	=	
28 ո՛վ ոք	ո՞ ոք	ն.	
29 չկարիցէ	ն.	ոչ կարիցէ	
30 ասել եթէ	ն.	ասել թէ	
31 ո՛ր թագաւոր	ո՞ր թագաւոր	=	
34 ապա եթե	ն.	ապա թե	
ԺԵ			
ԺԵ 4 հարիւր	ն.	հարեւր	
մի ի նոցանէ	մի ի նոցա	զմի ի նոցանէ	
ոչ թողուցո՛ւ	...զիննսուն	ո՞չ թողուցու	
զիննսունն		զիննսուն	
6 զոչխարս զիմ	ն.	զոչխարս իմ	
9 ուրախ եղերուք	ն.	ուրախ լերուք	
15 քաղաքացւոց	ն.	ի քաղաքացւոց	
զիսոգս	իսոգս	=	
16 յեղջիւրէն	ն.	յեղջերէն	
17 եկեալ	ն.	եւ եկեալ	
20 զպարանոցաւ նորա	զպարանոցաւ նորա	=	
22 ցծառայսն իւր	ն.	ցծառայս իւր	
ի ձեռն	ն.	ի ձեռս	
ԺԶ			
ԺԶ 2 տնտեսութեան քոյ	... քո	=	
(սեռ.)			
6,7 հարիւր	ն.	հարեւր	
7 ցմիւսն	ն.	ցմեւսն	
8 իմաստնագոյնք են	ն.	իմաստնագոյն են	
10 ի փոքուն անիրաւ, եւ	ն.	ի փոքուն անիրաւ է, եւ	
ի			
13 ոչ ոք կարէ	ո՛չ ոք ծառայ կարէր	ոչ ոք ծառայ կարէ	
13 զմիւսն (2x)	ն.	զմեւսն	
զմիւսն սիրէ	ն.	զմեւսն սիրիցէ	
14 եւ անգոսնեին	ն.	անգոսնեին	
18 շնա: եւ որ	շնայ. եւ որ	=	
21 ի սեղանոյ	ի սեղանոյ	եւ լիզուին	
լեզուին	ն.	զի տացէ	
28 զի տացցէ	ն.	զմարգարէսն	
29 զմարգարէս	ն.	բայց եթէ	
30 բայց թե	ն.	ապաշխարեսցեն	
ապաշխարիցեն	Մովսէսի	Մովսիսի	
31 Մովսէսի/- է -	ն.	մարգարէիցն	
մարգարէից	ն.	եւ ոչ եթէ	
եւ ոչ թե			
ԺԷ			
ԺԷ 1 գայթազղ ութեան	ն.	գայթակղ ութեան	
2 գայթազղ եցուցանիցէ	գայթակղ եցուցանիցէ		

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
8 ոչ ասիցէ՞	ո՞չ ասիցէ	=	
11 մինչեւ երթայր	ն.	մինչ երթայր	
Սամարեայ (սեռ.)	ն.	Սամարիայ	
Գաղիլեացւոց	Գաղիլեացւոց	Գալիլեացւոց	
12 գեաւղ	ն.	գեղ	
15 ետես եթե	ն.	ետես թէ	
16 ոտսն նորա	ոտս նորա	=	
17 ոչ տա՛սն	ո՞չ տասն	=	
20 երբ գայցէ	ն.	ե՛րբ գայցէ	
արքայութիւն Ա՛յ	ն.	արքայութիւնն Աստուծոյ	
(2x)			
21,23 ահա՛ աւասիկ	ահաւասիկ	=	
24 որդոյ մարդոյ	որդի մարդոյ	=	
34,35 միւսն	ն.	մեւսն	
ԺԸ			
ԺԸ 8 մարդո	մարդոյ	=	
գտանիցէ	ն.	գտանիցէ՞	
10 միւսն	ն.	մեւսն	
16 թոյլ տուք	թոյլ տուք	=	
արքայութիւն Ա՛յ	արքայութիւն Ա՛յ	=	
22 միւս	ն.	մեւս	
գանձ	ն.	գանձս	
28 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
29 զտունս	ն.	զտուն	
զծնաւդս	ն.	զծնողս	
31 զերկոյտասանսն	զերկոտասանսն	=	
31 ահա՛ աւասիկ	ահաւասիկ	=	
37 նազորեցի	նազորեցի	=	
43 երթայր	ն.	եւ երթայր	
ԺԹ			
ԺԹ 3 թե ով	ն.	եթէ ով	
5 փութայ (իրմ.)	փութա	=	
7 ամենեքեան	ն.	ամենեքին	
9 Աբրահամու էր	Աբրահամու է	=	
11 մերձանալոյ	ն.	մերձենալոյ	
յայտնելոց լիցէ	ն.	յայտնելոց է	
արքայութիւն Ա՛յ	արքայութիւն Ա՛յ	=	
14 քաղաքացիքն՝ որ	քաղաքացիք նորա ատեին	քաղաքացիքն նորա ատեին	
ատեին	ն.		
17 ազնի՛ւ ծառայ եւ	ն.	ազնի՛ւ, ծառայ բարի	
բարի			
20 միւսն	ն.	մեւսն	
22 Հնձեմ՝ որ	Հնձեմ՝ որ	=	
29 ի Բեթանիայ (Խյց.)	ի Բեթանիա	ի Բեթանիա	
30 ի գեաւղն	ն.	ի գեղն	
40 զի եւ քե՛զ որքա	ն.	զի եթէ՛զ որքա	
42 զխաղաղութիւնն քո	զխաղաղութիւնն քո	=	

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
44 յամենայնի քեզ	յամենայնի ի քեզ	=	
այցելութեան քոյ	...քո	=	
45 զգնաւդս	ն.	զգնողս	
Ի			
Ի 2 զայդ իշխանութիւն	զայդ իշխանութիւն	=	
4 յերկնից	ն.	յերկնից	
11 միւս	ն.	մեւս	
12 զերրորդն	զերրորդն	=	
16 ոչ ապաքէն	ն.	ոչ ապաքէն	
17 շինաւդք	ն.	շինողքն	
22 արժան է	արժան է	=	
23 նաեցեալ	նայեցեալ	=	
28 եղբայրն նորա	ն.	եղբայր նորա	
31 երրորդն	երրորդն	=	
33 ում	ոմ	=	
37 Սահակայ	ն.	Իսահակայ	
46 զբարձրերէցս	զբարձրերէցս	=	
ԻԱ			
ԻԱ 7 երբ	երբ	երբ	
8 զկնի նորա	զկնի նոցա	=	
9 առ ժամայնն	ն.	առ ժամայն	
11 սրածուծիւնք: ելիցին	սրածուծիւնք. ելիցին	սրածուծիւնք ելիցին	
12 ի բանդս	ն.	ի բանտս	
16 ի ծնաւդաց	ն.	ի ծնողաց	
22 առ ի կատարոյ	առ ի կատարելոյ	=	
23 ստնըրուաց	ստնտուաց	=	
ժողովրդեանն այնո-	ժողովրդեանն այնմիկ		
ցիկ	ն.	կոխան ազգաց	
24 կոխան յազգաց	ն.	յահեղ	
25 ի յահեղ	ն.	=	
խրոութեան	խրոութեան	=	
32 ամենայն այս	այս ամենայն	=	
լինիցի	ն.	եղիցի	
34 հոգւովք	հոգւովք	=	
աշխարհականաւք ⁷⁴	ն.	աշխարհականաւք	
37 ուսուցէր	ուսուցանէր	=	
ԻԲ			
ԻԲ 2 ի ժողովրդէ	ի ժողովրդենէն	ի ժողովրդենէ	
3 ի Յուդայ (հյց.)	ն.	ի Յուդա	
12 ցուցէ	ցուցցէ	=	
15 ցանկալով	ն.	ցանկանալով	

⁷⁴ -Բ- ից յետոյ գրիչը մէկ տառ ջնջել է:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
20 ընթրեացն եւ	ընթրեացն առ եւ	=	
հեղելոյ	հեղելոյ	ն.	
22 մատնիցի	ն.	մատնեցի	
24 եղ եւ եւ ⁷⁵	ն.	եւ եղ եւ	
27 ոչ ապաքէն	ն.	ոչ ապաքէն	
30 ի սեղանն իմ	ի սեղան իմ	=	
ազգ Ի Ղի	ն.	ազգն Իսրայելի	
33 ի բանդ	ն.	ի բանտ	
35 կարաւտեցա՞ք	կարաւտեցա՞ք	կարաւտեցա՞ք	
38 ահա՛ աւասիկ	ահաւասիկ	=	
40 ի փորձութիւն	ի փորձութիւն	=	
42 անցո՞յ (հրմ.)	անցո	=	
43-44 ⁷⁶ (չիք)	(չիք)	(ունի)	
47 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
48 համբուրելո՞վ	համբուրելո՞վ	=	
49 հարցո՞ւք	ն.	հարցո՞ւք	
51 թոյլ տուք	թոյլ տուք	=	
մինչեւ ⁷⁷	մինչեւ	=	
ցայտ	ցայտ	=	
յունկնն	ն.	յունկն	
52 ցծերս	ն.	ցծերսն	
աւազակի՞	ն.	աւազակի՞	
59 Գալիլեացի	Գալիլեացի	ն.	
65 իսաւսերն ի նա ⁷⁸	ն.	=	
66 թե դու ես	եթե դու ես	=	
70 դո՞ւ ես որդի Ս. յ	դո՞ւ ես որդի Ս. յ	դու ես որդի Ս. յ	
71 ի բերանոյ	ի բերանոյ	=	
ԻԳ			
ԻԳ 2 արգել ույր ⁷⁹	արգելոյր	=	
5 Գալիլեէ	ի Գալիլեէ	ի Գալիլեէ	
6 ի Գալիլեէ	ի Գալիլեէ	ի Գալիլեէ	
Գալիլեացի՞	Գալիլեացի՞	Գալիլեացի՞	
8 լեալ	ն.	լիեալ	
11 սպիտակս, ետ	սպիտակս. ետ	սպիտակս, եւ ետ	
14 ահա աւասիկ	ահաւասիկ	=	
19-25 ի բանդ	ն.	ի բանտ	
25 կամացն նոցա	ն.	կամաց նոցա	
34 եւ բաժանել	ն.	եւ ի բաժանել	
զհանդերձս նորա	ն.	զհանդերձս նորա	
38 դաղ մատարէն	ն.	Դաղ մատարէն	
եթե սա է	ն.	թէ Սա է	

⁷⁵ նախ՝ եւ եղեւ, ապա շարկապիւ լ-ն առանց ջնջելու գարձրել է ղ, իսկ բայի ղ-ի երկար սրունի մի մասը թուլացնելով գարձրել է լ եղեւ եւ:

⁷⁶ Վ. 608, Մ 6200 եւ Մ 2374 ձեռագրերը գիտակցաբար չունեն այս երկու տները:

⁷⁷ -ն- -ն պարզ մոտացում է:

⁷⁸ Ի նա, լ. Վ. 2:

⁷⁹ Գրիչը նախ գրել է արգելուր, ապա երկրորդ Բ-ն առանց ջնջելու գարձրել է Յ, բայց լ-ը մնացել է:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Ղուկայ
39 ոչ դո՛ւ ես Բ՛ սն	ոչ դու ես Բ՛ սն	ո՞չ դու ես Բրիստոսն	
44 ժամ	ն.	ժամն	
48 զգործս	ն.	զգործ	
49 ի Գաղիլեէ	ի Գաղիլեէ	ի Գալիլէէ	
տեսանեին զնա	տեսանեին զայն	=	
51 յԱրիմաթեա քաղաքէ	յԱրիմաթեայ...	=	
53 չէր զոք բնաւ եղեալ	ն.	չէր բնաւ զոք եղեալ	
55 ի Գալիլեէ	ի Գաղիլեէ	ի Գալիլէէ	
մարմինն նորա	ն.	մարմինն նորա	
56 խունկս՝ եւ-ղս՝	խունկս եւ եւղս	=	
	ԻԴ		
ԻԴ			
7 յերրորդ	յերրորդ	=	
9 ամենեցունըց	ամենեցունց	ամենեցունն	
13 գեաւղ	ն.	գեղ	
հարիւր	ն.	հարեւր	
Նմմաւուս ⁸⁰	ն.	ն.	
18 դու միա՛յն	դու միայն	դո՞ւ միայն	
կեաս	ն.	կաս	
19 Նազովրացւոյ	ն.	Նազովրեցւոյ	
21 նա՛ է որ	ն.	նա իցէ որ	
փրկելոցն իցէ	ն.	փրկելոցն էր	
զԻ՛ եղ	ն.	զԻ՛սրայէլ	
այսբւ	ն.	այսու	
երրորդ	երրորդ	=	
22 ընդ առաւաւտս	ն.	ընդ առաւաւտն	
23 զմարմինն նորա	ն.	զմարմինն նորա	
տեսիլս եւս	տեսիլ եւս	=	
24 որպէս կանայքն	ն.	որպէս եւ կանայքն	
25 ո՞վ անմիտք	ո՞վ անմիտք	=	
յամենայնի	ն.	ամենայնի	
26 պարտ է	պարտ էր	=	
27 ի Մովսէսէ/- է -	ի Մովսէսէ	ի Մովսիսէ	
մարգարէից	ն.	մարգարէիցն	
գրեալ է	ն.	գրեալ էր	
28 գեաւղն	ն.	գեղն	
երթաին	երթային	=	
21 ընդ նոսա	անդ ընդ նոսա	=	
32 ոչ իսկ եւ սի՛րտք	ոչ իսկ եւ սիրտք	ո՞չ իսկ եւ սիրտք	
35 պատմեին	ն.	պատմեցին	
զի՛ա՞րդ	զիարդ	զիարդ	
41 ունի՛ք	ունի՛ք	=	
43 ետ ցնոսա ⁸¹	ն.	ետ նոցա	

⁸⁰ -ի-, ի. ւ. → նմմաւուս:
⁸¹ նախ՝ ետ նոցա, ապա ն-ից առաջ իցիկի է ց նախորդը եւ ըստ այսմ նոցա -ի ց-ն ջնջելով դարձրել է ս:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895 Ղուկայ. Յովհաննու
44 եւ ասէ. ⁸²	ն.	եւ ասէ ցնոսա, Այս
առ ձեզն եր ⁸³ /էի	ն.	ն.
յաւրէնս	ն.	յաւրէնսն
Մովսէսի/- է -	Մովսէսի	Մովսիսի
ի սաղմոսսն	ն.	ի սաղմոսս
46 երրորդի	երրորդի	=
Աւետարան ըստ Ղուկայ	Աւետարան ըստ Ղուկայ	(չուցի)
4. ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ (ԹՊ. 225ա-290բ) (Վերջից պակասաւոր)		
	Գլ. Ա.	
Ա		
3 որ ինչ եղ եւ	ն.	որ ինչ եղ եւն
7 սայ	ն.	=
8 այլ (չդ.)	ն.	այլ
12 ընդալանն	ընդալանն	=
15 վկաէ՛	վկայէ	=
սա էր	ն.	սա է
17 Մովսէսի/- է -	Մովսէսի	Մովսիսի
18 որ էէ՛	որ է	=
19 ո ես	ո՞ ես	=
20 եւ խոստովան եղ եւ, եթե ոչ եմ Բ՛ սն ²	ն.	եւ խոստովան եղ եւ եւ ոչ ու- րացաւ. խոստովան եղ եւ եթէ նս ոչ եմ Բրիստոսն:
21 հարցին ցնա	ն.	հարցին զնա
ո՞վ վկա	ո՞վ ես	ո՞վ ես
Նղիա՛յ ես	էղիա՞ ես	Նղիա՞ ես
եւ նա ասէ	ն.	=
22 ասայ՛ մեզ	ասա մեզ	=
ո՞վ վկա	ո՞վ ես	ո՞վ ես
պատասխանի տարցուք	ն.	պատասխանի տարցուք
25 Նղիայ (ուղ.)	էղիա	=
26 կա	կայ	=
27 չեմ արժանի	չեմն արժանի	=
29 ահա աւասիկ	ահա աւասիկ	=
31 եւ ես գիտէի	եւ ես ոչ գիտէի	Իսրայելի
Ի՛ Ղ	ն.	=
34 սա յէ	սա է	=
36 նաեցեալ	նայեցեալ	=
ահա աւասիկ	ահա աւասիկ	=
գառնն	ն.	Գառն
38, 39 աւթեւվանք	աւթեւվանք	=

⁸² -է, լ. ցնոսա. → ասէ ցնոսա:
⁸³ ե- կամ է-, լ. ե, որով՝ եի:
¹ Կրկնութիւնն անուշադրութեան հետեւանք է անշուշտ:
² Ձեռ-ի եւ տպ-ի տարբերութիւնը ջնջման հետեւանք է է, գիտակցական է:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
39 տասներորդ	տասներորդ	=	
41 զմեստիա	ն.	զՄեստիան	
42 հանցեալ	հանցեալ	=	
43 ի Գալիլեա (→ հյց.)	ի Գաղիլեա	ի Գալիլեա	
զՓիլիստիս	զՓիլիստիս	զՓիլիստիս	
44 Փիլիստիս	զՓիլիստիս	զՓիլիստիս	
ի Բեթսայիդայ ³ (բց.)	ն.	ն.	
45 Փիլիստիս	ն.	Փիլիստիս	
զՆաթանայեղ	զՆաթանայեղ	զՆաթանայեղ	
46 Նաթանայեղ	Նաթանայեղ	ն.	
47 զՆաթանայեղ	զՆաթանայեղ	ն.	
ի եղացի/- է -	ի էղացի	Իսրայելացի	
50 հաւատաս	ն.	հաւատաս	
Բ			
Բ 1 Գաղիլեացուց	ն.	Գալիլեացուց	
3 ի պակասեալ	ի պակասեալ	=	
4 կա	կայ	=	
6 կըճեայք	կճեայք	=	
8 տաճարայետիս	տաճարայետիս	տաճարայետիս	
10 զանոշ (2x)	զանոշ	=	
11 ի Կանայ (նգ.)	ի Կանայ	ի Կանայ Գալիլեացուց	
Գաղիլեացուց			
12 էջ Յ ս ի Կափառնաու- ուում	էջ Յ ս ի Կափառնաու- ուում	էջ ի Կափառնաուում	
13 զատիկն ⁴ Հրէից	ն.	ն.	
15 չուանեա	չուանեայ	=	
զպղինձ	ն.	զպղինձ	
17 տան քո ⁵ (սեռ.)	ն.	=	
20 զգալ ⁶	զսա	մարմնոյ իւրոյ	
21 մարմնոյն ⁷ իւրոյ	ն.	ն.	
23 ի զատիկն ⁸	ն.	=	
25 մարդո	մարդոյ		
Գ			
Գ 3 ի վերստին	վերստին	=	
4 մարթիցէ	ն.	մարթիցէ	
10 ի զի	ն.	Իսրայելի	
13 ոչ ոք ⁹ յերկինս	ոչ ոք ի յերկինս	=	
որդի մարդոյ	ն.	Որդին մարդոյ	

³ Բե-, լ. եյ կամ էյ:
⁴ -ն, լ. պասեմ, փիս գատիկն⁶:
⁵ Գո, լ. յ. → քո:
⁶ -ի-, լ. սա. → գսա:
⁷ -ն յօղը կարծէք օտար գրչից է տող ամբիջում:
⁸ -ճ, լ. պասեմ:
⁹ ՈՒ, լ. եյ. → ոչ ոք եյ:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
14 բարձրացուց	բարձրացուց	=	
յանապատի	ն.	յանապատին	
19 սիրեաց մարդիկ	ն.	սիրեցին մարդիկ	
23 ի յանուովն	ն.	ի յԱյնուովն	
24 ի բանդ	ն.	ի բանտ	
25 աշակերտացն	յաշակերտացն	=	
26 առ Յովհաննէս եւ ¹⁰	առ Յովհաննէս ասեն	ն.	
ասեն			
ահա աւանիկ	ահաւանիկ	=	
27 տուեալ նմա	ն.	տուեալ	
ի ¹¹ վերուստ	ն.	ն.	
29 հարսն	ն.	զհարսն	
32 ոք ¹² ոչ ընդունի	ոչ ոք ընդունի	=	
Դ			
Դ 3 ի Գաղիլեա	ն.	ի Գալիլեա	
4 ընդ Սամարիայ (հյց.)	ընդ Սամարիա	=	
5 Սէքար ¹⁵	ն.	Սիւքար	
ի գեաւոն	ն.	ի գեղն	
6 վեցերորդ	վեցերորդ	=	
7 ի Սամարեայ (բց.)	ն.	ի Սամարիայ	
9 ըմբել	ըմպել	=	
10 արդեաւք	արդեւք	=	
12 մե՛ծ	մե՛ծ	=	
14 եղիցի ի նմա	ն.	եղիցի նմա	
17 բարիք	բարուք	=	
24 ճըմարտութեամբ	ճըմարտութեամբ	Մեսիա	
25 Մեսրոսիա	Մեսսիա	եկեսցէ նա, պատմեսցէ	
եկեսցէ, նա պատմես- ցէ	եկեսցէ, նա պատմես- ցէ		
28 զսափոր իւր	զսափորն իւր	=	
29 նա՛ իցէ	նա՛ իցէ	նա՞ իցէ	
33 եբե՛ր	եբե՛ր	=	
զ-ըմայուտել	զմա ուտել	ն ⁶ զուք	
35 ո՛չ զուք	ոչ զուք	=	
ահա աւասիկ	ահաւասիկ	զարտորայսն	
զարտորայն	ն.	=	
36 որ սերմանէն եւ որ	որ սերմանէն եւ որ	ն ⁶ իցէ	
հնձէն		=	
43 ի Գաղիլեա (→ հյց.)	ն.	ի Գալիլեա	
45 ընդալան	ընդալան	=	
46 Գաղիլեացուց	ն.	Գալիլեացուց	
ի Կափառնաուում	ի Կափառնաուում	ի Կափառնաուում	

¹⁰ Եւ, լ. եւ, ջնջում:
¹¹ Ի, լ. եւ. → եւ ի վերուստ⁶, եւ վերուստ⁶:
¹² ՈՒ, լ. ոչ ոք. → ոչ ոք ընդունի:
¹⁵ Սէ-, լ. ի. → Սիւքար:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
47 Ի Գաղիղեա (հյց.)	ն.	Ի Գալիլեա	=
52 յեթներորդ	յեթներորդ	ջերմն	Յիսուս թէ
ջերմն	ն.	ն.	ն.
53 Յ ս եթե	ն.	ն.	ն.
54 նշան ¹⁴	ն.	ն.	ն.
Ի Գաղիղեա (→հյց.)	ն.	Ի Գալիլեա	
Ե			
Ե 2 էր ¹⁵ յե՛՛մ/- է -	էր յե՛՛մ	էր յերուսաղէմ	
Ի Պրոբատիկէ ¹⁶	ն.	ն.	
Եբրայեցեր ¹⁷	Եբրայեցերէն	=	
ԲեթՏեզզա ¹⁸ /Բէթ-	ԲէթՏեզզա	ԲեթՏեզզա	
3 անգեալ	անկեալ	=	
4 (չիֆ) ¹⁹	(չիֆ)	(ունի)	
6 ալըճետեւ (ալսայ.)	այնուճետեւ	=	
կամի՛ս	կամի՛ս	կամի՛ս	
10 ո՛չ էր ²⁰ արժան ²¹	ո՛չ էր արժան քեզ առնուլ	ոչ է արժան առնուլ քեզ	
առնուլ քեզ			
12 որ ասացնըն	որ ասաց	=	
13 Ի տող ²²	Ի տեղ ոջէ	Ի տեղ ոջէ	
14 ահա աւաղիկ	ահա աւաղիկ	=	
19 եւ ո՛չ ինչինչ	եւ ոչ ինչ/ոչինչ	եւ ոչ ինչ	
որդի	ն.	որդին	
23 պատուիցեն	ն.	պատուեցեն	
զորդին ²⁴	ն.	ն.	
29 եսցեն	եկեցեն	եկեցեն	
բարիս	ն.	զբարիս	
30 այղ (շղ.)	ն.	այլ	
32 ա՞յլ է	ա՞յլ է	այլ է	
36 զոր ետ	ն.	զորս ետ	
44 զիսուս Ի միմեանց	իսուս Ի միմեանց	=	
46 Մովսէսի/- է -	Մովսէսի	Մովսէսի	
արդեաւք	արդեւք	=	
Զ			
Զ 1 Գաղիլեացուց Տիբե-	Գաղիլեացուց Տիբերեայ	Գալիլեացուց Տիբերեայ	
րեա			
4 գատիկ ²⁵	ն.	ն.	

14 նշան, լ. ս. → նշան:

15 էր/եր, լ. ե/է. պարզապէս ուղղագրական. տե՛ս ծան. 20:

16 Պ-, լ. յոչխարանոց, փխ Պրոբատիկէ, թէ՞ մեկնութիւն:

17 -Յեր, լ. էն. → Եբրայեցերէն. գրչի պարզ մոտացում:

18 Բեթ- կամ Բէթ-, լ. է կամ է:

19 Նրկու ձեռագրերը գիտակցաբար չունեն այս տունը:

20 էր, լ. բ. → է փխ էր:

21 -Ան, լ. քեզ. → արժան քեզ. սրբագրիչը թողել է առնուլ-ին յաջորդող քեզը:

22 Տ-, լ. Ն՛, հասանաբար գրչի կողմից կամ բուն սրբագրիչի ձեռքով:

23 Ինչ-ն աւել որդագրութիւն է:

24 -Ն, լ. ն. → գորդի:

25 Զ-, լ. պասեֆ, փխ գատիկ՝:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
6 Ինքն ²⁶ գիտէր	ն.	ն.	
7 Փիղիլիպպոս	Փիղիլիպպոս	Փիլիպպոս	
սակաւ առնուցու	սակաւ ինչ առնուցու	=	
9 այդչափ	ն.	այդչափ մարդիկը	
12 ցաշակերտսն ²⁷	ն.	ն.	
13 զկոտորոց	ն.	զկոտորոցն	
14 գալոցն ²⁸ էր	ն.	գալոց էր	
15 գիտաց թե	ն.	գիտաց եթէ	
յափշտակել ոց	յափշտակել	=	
Ի Լեառնն	ն.	Ի Լեառն	
17 Կափառնառում	ն.	Կափառնայում	
19 զի գայր ²⁹	ն.	զի գնայր	
19 զարհուրեցան յոյժ	ն.	զարհուրեցան	
21 զնա ընդունել	ն.	ընդունել զնա	
յեկիր	յերկիրն	=	
երթային ³⁰	ն.	ն.	
23 Ի Տիբերեայ (քց.)	Ի Տիբերեայ	=	
24 Իբրեւ	Իսկ Իբրեւ	=	
աշակերտքն ³¹ նորա	աշակերտք նորա	ն.	
Կափառնառում	ն.	Կափառնայում	
26 Ինդրէք դուք զիս	ն.	Ինդրէք զիս	
Իբրեւ ³²	Իբր	=	
29 որ ³³ առաքեացն զիս	ն.	զոր առաքեացն նա	
30 զի՞նչ ³⁴ նշան	ն.	ն.	
31 հաց երկնից	ն.	հաց յերկնից	
32 ձեզ եթե ոչ	ն.	ձեզ թէ ոչ	
Իմ տայցէ ձեզ	Իմ տայ ձեզ	=	
36 այղ (շղ.)	ն.	այլ	
42 ոչ սա է ³⁵ որդին	ոչ սա է որդին	ն.	
զհայրն: իսկ	ն.	զհայրն եւ զմայր. իսկ	
ասէ ³⁶ եթե	ն.	ն.	
46 Իբրեւ ³⁷	Իբր	ն.	
50 յերկնիցն ³⁸	ն.	ն.	
52 յաւիտեան	ն.	ն.	
54 մարդուոյ	մարդուոյ	ն.	
55 ունի զկեանս ³⁹	ունի զկեանսն	ն.	

26 Առանց ծուկ նշանի՝ լ. ինքն, երեւի ջնջում:

27 -Ն, լ. իւր. → ցաշակերտսն իւր:

28 -Ն, լ. ն. → գալոց:

29 Գ-, լ. ն. → գնայր, փխ գայր:

30 -Ա- սրբագրուած է ջնջուած լո-ից, որով գուցէ նախ՝ երթալոց:

31 -Ն, լ. ն. → աշակերտք:

32 -Ն, լ. եւ. → Իբր:

33 Որ, լ. գոր առաքեաց նա, փխ որ առաքեացն զիս:

34 -Զ, լ. ինչ. → երեւի զի՞նչ ինչ նշան:

35 -է, լ. Յս. → սա է Յիսուս որդին:

36 Ասէ, լ. եւ., գուցէ նրա համար, որ եթե-ի առաջին գիրը է-ի նման է:

37 -Ն, լ. եւ. → Իբր:

38 -Ն, լ. ն. → յերկնից:

39 -Ս, լ. ն. → զկեանսն:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
60 ի Կափառնառւմ	ն.	ի Կափառնայում	
61 բանդ ալ ⁴⁰	ն.	ն.	
ն ⁴¹ կարէ	ն ⁴¹ կարէ	ն.	
62 աշակերտքն ⁴² ասէ	ն.	աշակերտքն նորա, ասէ	
գայթաղեցուցանէ	գայթաղեցուցանէ ⁴³	=	
64 կենդանա՛ն արար	կենդանարար	=	
զբանսս զոր	զբանսն զոր	զբանն զոր	
66 տուեալ	նմա տուեալ	տուեալ նմա	
68 ցերկոտասան ⁴⁵	ն.	ն.	
զո՛ւք	զուք	զո՛ւք	
71 ո՛չ ես	ոչ ես	ո՛չ ես	
ընդրեցի	ընտրեցի	=	
72 Սկարիով տացույ	ն.	Իսկարիով տացույ	
է			
է 1 ի Գաղիլեա (նգ.)	ն.	ի Գաղիլեա	
2 Հրեից ⁴⁴ - է -	Հրեից	Հրեից	
5 չեին ⁴⁵	ն.	չեին	
6 յամենայն ժամ ⁴⁶	յամենայն ժամու	=	
7 ատեալ	ն.	ատել	
վասն սորա	ն.	վասն նորա	
զործքն ⁴⁷	ն.	ն.	
8 տաւն ⁴⁸	ն.	ն.	
10 ապայ	ապա	=	
11 ո՛ւր	ո՛ւր	=	
12 կէսքն ասեին ⁴⁹	ն.	ն.	
բարիոք	բարուք	ն.	
այլքն ասեին ⁵⁰	ն.	=	
զժողովուրդսն	զժողովուրդն	ն.	
15 բնաւ ⁵¹ չիք	ն.	ն.	
17 վարդապետութեա՛ն ես	վարդապետութեանս յԱ՝ յ	վարդապետութեանս, յԱս-	
եթե ես ⁵²	իցէ արդեւ, եթե	տուծո՞յ իցէ արդեւ, եթէ	
	(ալսպ.)	ես	
եթե ես ինչ ⁵³	եթե ես ինչ	եթէ ես ինչ	

⁴⁰ Այդ, լ. այդ. → ջնջում:
⁴¹ Ով, լ. վ. → ո՞ւր:
⁴² -ն, լ. նորա. → աշակերտքն նորա:
⁴³ Յ-, լ. յ. → ցերկոտասան:
⁴⁴ -ե/-է-, լ. ե/է:
⁴⁵ Ձեին, լ. է. → չեին:
⁴⁶ -Մ, լ. ու. → ժամու:
⁴⁷ -ն, լ. ն. → գործք:
⁴⁸ -նն, լ. ու. → տաւնու:
⁴⁹ -ն, լ. չէ գալ. գուցէ՛ չէ ալլ:
⁵⁰ -ն, լ. ն. → ասեինն:
⁵¹ -ի, լ. իսկ. → բնաւ իսկ:
⁵² Նախ վարդապետութեանս ինչ. սրբագրութիւն բնագրում եւ լ.: Բնագրում վարդապետութեան բառը դարձել է վարդապետութեանս: եթե ես, որի համար ու-ին կցուել է ք ես, որ աջ լուսանցքն է դուրս եկել. քեան մասնիկի ինչ-ից ատաղ՝ մանր ե, ա-ն դարձել է ե, ն տառը ջնջուել է, տեղը մնացել գործ: Մի երկրորդ սրբագրել ստացուած եթե-ի 1-ին ե-ի վրայ ծուռնկ նշանն է դրել ու ձախ լ. գրել յ ա իցէ արդեւաւ:
⁵³ Ինչ, լ. ինչ. → ինչ ինչ կամ ջնջում:

Ձեռ. Վ 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
19 ոչ Մովսէ՛ս	ոչ Մովսէ՛ս	ո՛չ Մովսէս	
20 ո՛վ	ո՛վ	ն.	
22 ի Մովսէսէ՛ - է -	ի Մովսէսէ	ի Մովսէսէ	
23 Մովսէսի՛ - է -	Մովսէսի	Մովսէսի	
ցասուցեա՛լ	ցասուցեա՛լ	=	
25 յէ՛ մնացուց ⁵⁴	յնէ՛ մնացուց	յնրուտաղ մնացուց	
26 ընդ զմա ⁵⁵	ընդ նմա	ն.	
28 ուստի եմ	ն.	ուստի եմն	
31 աւելի՛ ինչ ⁵⁶	ն.	ն.	
32 փարիսեցիք, սպա՛-	ն.	փարիսեցիքն սպասաւորս	
սաւորս			
33 փոքր մի՛ եւս	ն.	փոքր մեւս եւս	
34 խնդրեցէք ⁵⁷	ն.	ն.	
35 հեթանոսաց	ն.	հեթանոսաց	
36 եւ եան ⁵⁸	եւ ուր եան	=	
41 ի Գաղիլեէ՛ - է է	ի Գաղիլեէ	ի Գաղիլեէ	
գալո՞ց իցէ Ք՛ս	գալո՞ց իցէ Ք՛ս	գալոց իցէ Քրիստոսն	
42 Բեթղեեմ՛ - է է -	Բեթղեեմ	Բեթղեեմ	
44 ովմանք	ոմանք	=	
47 ետուն ⁵⁹ փարիսեցիքն	ն.	ն.	
48 ի փարիսեցուց	ն.	ի փարիսեցուցն	
49 նզովեալք են	ն.	նզովեալ են	
50 որ եկեալն ⁶⁰ էր	ն.	ն.	
52 եւ դո՛ւ	եւ դու	եւ դո՛ւ	
ի Գաղիլեէ՛ իցես...	ի Գաղիլեէ՛...	ի Գաղիլեէ՛...	
ի Գաղիլեէ՛ ո՛չ	ի Գաղիլեէ՛ ո՛չ	ի Գաղիլեէ՛ ոչ	
Ը			
Ը 1-11 ⁶¹ (չունի)	(չունի 1-6ա)	(ունի)	
12 խաւսեցաւ ⁶²	ն.	ն.	
գա	գայ	=	
ընկալցի	ընկալցի	=	
15 ոչ դատեմ եւ ոչ գոք	ոչ դատիմ եւ ոչ գոք	ն.	
19 ասեին ⁶³	ն.	=	
հայրն քո	հայր քո		

⁵⁴ Յե-, լ. ե կամ է:
⁵⁵ Դ-, լ. նմա. → ընդ նմա:
⁵⁶ -Չ, լ. ինչ. → ջնջում:
⁵⁷ -ի-լ. է. → խնդրեցէք:
⁵⁸ Եւն, լ. ուր. → եւ ուր եան:
⁵⁹ -ն, լ. նոցա. → ետուն նոցա. ծուռնկ նշանը դրուել է նաեւ յաջորդ բառի -ն-ից յետոյ:
⁶⁰ -ն, լ. ն. → եկեալ:
⁶¹ Այս 11 տնորը չկան Վ 608 ձեռնում: Մ 2374-ն ունի տ. 3-ից սկսած, բայց ոչ նոյնը, ինչ տպը:
⁶² -խաւ-, լ. իրք կնոջ շնացելոյ, որոնք այլ ձեռագրերում տ. 1-11-ում են:
⁶³ -ե-/-է-, լ. ե կամ է. → ասեին կամ ասէին:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
21 խնդրեցէք մեռանիջիք	խնդրեցէք ն.	= մեռանիցիք	
25 ո՛վ ⁶⁴	ո՛վ	=	
28 ինչ ոչ առնեմ	ն.	ոչ ինչ առնեմ	
29 զհաճոյս ⁶⁵	զհաճոյսն	ն.	
33 ասես թե ⁶⁶	ն.	=	
35 կա որդին ի ⁶⁷ յաւիտեան	կայ ն.	= որդին յաւիտեան	
37,40 խնդրեցէք սպա- նանել	խնդրէք սպանանել	=	
41 հաւր ⁶⁸ ձերոյ	հաւրն ձերոյ	=	
42 հայրն ձեր արդեաւք	հայր ձեր արդեւք	=	
43 զբանն զիմ ⁶⁹	ն.	զբանն իմ ⁶⁹	
44 ի հաւրէ ի ⁶⁹ սատա- նայէ	ի հաւրէ սատանայէ	ն.	
զցանդուծիւնս	զցանկուծիւնս	=	
46 ո՛վ ⁷⁰ ասեմ, ընդէ՞ր	ո՛վ ն.	= ասեմ ձեզ, ընդէ՞ր	
48 բարիոք	բարւոք	=	
51 յաւիտեան	ն.	ի յաւիտեան	
52 ի յաւիտեան ⁷¹	ն.	=	
53 մե՛ծ զհայր Աբրահամ զո՛վ ⁷²	մե՛ծ ն. զո՛վ	= զհայր մեր Աբրահամ ն. եւ եթէ ասեմ	
35 եւ թէ ասեմ	ն.	=	
56 ձեր ցանգացաւ ⁷³	ձեր ցանկացաւ	ն.	
57 ասեն ցնա ⁷⁴ զԱբրահամ տեսե՞ր	ն. ն.	= զԱբրահամ տեսեր զլինելն	
58 զլինել	ն.	=	
Թ 4 կա	Թ կայ	=	
11 ի Սելուամ ⁷⁵	ի Սելուամ	=	
15 լուացա	լուացայ	=	

64 Ո՛վ, լ. վ. → ո՛վ:
 65 -Ս, լ. ն. → գիսնոյսն:
 66 Թե, լ. ե կամ է. → եթե կամ եթէ:
 67 ի-ն սրբագրուած է ո-ից. ուստի գրիչը փորձուել է գրել որդի նորա:
 68 -Ր, լ. ն. → հաւրն:
 69 ի, լ. ի. → ջնջում:
 70 Ո՛վ, լ. վ. → ո՛վ:
 71 ի, լ. ի. → ջնջում:
 72 -վ, լ. վ. → զո՛վ:
 73 Ձեր. սրա եւ յաջորդի միջեւ մէկ տատաչափ բաց կայ, եւ ծունկ նշանը ք-ի աջավերեւում է: Լ. ցնծացաւ, որով
 ցնծացաւ ցանկացաւ՝ կամ լուկ ցնծացաւ փխ ցանկացաւ:
 74 Յնա, լ. ցնա. → ջնջում:
 75 -ե-, լ. ի. → Սիլուամ:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
16 զի զչաբաթս ⁷⁶	զի զչաբաթ	ն.	
17 նա ասէ	ն.	նա ասէր	
18 թե ⁷⁷ կոյր զծնաւղս բացելոյն	եթէ կոյր ն. բացելոյն	ն. զծնողս = ն.	
20 ետուն ⁷⁸ ծնաւղքն	ետուն նոցա ծնաւղքն	ետուն նոցա ծնողքն	
21 ո՛վ ⁷⁹	ո՛վ	ո՛վ	
22 Հրեից ⁸⁰ է - խոստովանեցէ ⁸¹	Հրէից խոստովանիցէ	= խոստովանեցի	
22,23 ծնաւղքն	ն.	ծնողքն	
27 միթե՛ եւ դուք	միթե եւ դուք	միթէ եւ դո՛ւք	
28,29 Մովսէսի/- է -	Մովսէսի	Մովսէսի	
34 վարդապետ	վարդապետ	վարդապետ	
35 հաւատա՛ս	հաւատա՛ս	=	
39 ի դատաստանս	ն.	ի դատաստանս	
40 որք ⁸² եւ մե՛ք կոյրք	որ եւ մեք կոյրք	ն. եւ մե՞ք կոյրք	
41 կոյրք եիք ⁸³ /էիք ասէք թե	ն. ն.	ն. ասէք եթէ	
Ժ 2 ոչխախարաց	նոխարաց	=	
9 թե ոք	ն.	եթէ ոք	
11 հովիւն քաջ զանձն	հովիւ քաջ զանձն	=	
15 ես զհայրն	ն.	ես զհայր	
21 Կէսքն ⁸⁴ զե՛ւ կարէ	ն. զեւ կարէ	ն. զեւ կարէ՞	
23 Սաղովմոնի	Սաղովմոնի	Սողովմոնի	
24 յե՛րբ	յե՞րբ	=	
25 իմո նորին վկայեն	իմոյ ն.	նորին իսկ վկայեն յաւիտեան	
28 ի յաւիտեան	ն.	ոչ յաւրէնսն	
34 ոչ յաւրէ՞նսն ա ծք	ն. նոչ յաւրէնսն աստուածք	ն. ոչ յաւրէնսն աստուածք	
36 ասէք թե հայհոյե՛ս	ասէք թե հայհոյե՛ս	ասէք թե հայհոյե՛ս	
42 վասն սորա ⁸⁵	ն.	վասն նորա	
ԺԱ 1 ի Բեթանիայ (բց.) Մարթայի	ԺԱ ի Բեթանիա Մարթայի	ԺԱ ի Բեթանեայ = ն.	

76 Զչաբաթս, ծունկ նշաններ գ-ի եւ ս-ի վերեւ, որով շաբաթ:
 77 Թե, լ. ե. → եթե՞:
 78 -ն, լ. նոցա. → ետուն նոցա:
 79 Ո՛վ, լ. վ. → ո՛վ:
 80 -ե-, լ. է. → Հրէից՞:
 81 -եւ-, լ. ի. → խոստովանիցէ:
 82 -ք, լ. ք. → որ:
 83 ե-/է-, լ. ե/է. → եիք/էիք:
 84 Կ-, լ. եւ. → եւ կէսքն:
 85 Սորա-յի ս-ի վերեւում՝ խաչածեւ չորս կէտ, լ. նոյնպէս:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
3 ահա՛ աւասիկ	ահաւասիկ	=	
5 սիրէր Յ ս զՄարիամ. եւ զՄարթա զքոյր նորա, եւ զԼազար:	ն.	սիրէր Յիսուս զՄարթա եւ զքոյր նորա զՄարիամ եւ զԼազար	
8 դարձեալ երթա՛ս ան- դրէն	դարձեալ երթաս անդրէն	դարձեալ երթաս անդրէն	
9 ոչ երկոյտասա՛ն ժամ ոչ գայթազղի	ոչ երկոտասան ժամ ոչ գայթակղի	ո՞չ երկոտասան ժամ =	
10 գայթազղի	ն.	գայթակղի	
13 քնոյ ⁸⁶	ն.	քնոյն	
15 չէի ⁸⁷	ն.	չէի	
17 չորեքաւրեա	չորեքաւրեայ	=	
18 Բեղանիա ⁸⁸ Հինգետասան	Բեթանիա ն.	Հնգետասան =	
20 գա	գայ	լեալ	
21 Լիեալ	ն.	=	
25 ես եմ յարուծիւնն ⁸⁹	ես իսկ եմ յարուծիւն	=	
28 վարդապետ	ն.	Վարդապետն	
30 ի գեաւղն ի տեղւոջ ընդ առաջ ⁹⁰	ն. ն. ն.	ի գեղն ի տեղւոջն ն.	
31 զնա:՛ եւ ⁹⁰ իբրեւ	ն.	զնա, իբրեւ	
33 ընդ նմա	ն.	ընդ նմայն	
37 ո՛չ կարէր	ո՞չ կարէր	=	
39 չորեքաւրեա	չորեքաւրեայ	=	
40 ոչ ասացի՛	ո՞չ ասացի	=	
42 հաւատասցեն եթէ ⁹²	ն.	հաւատասցեն թէ	
46 եւ պատմեցին	ն.	պատմեցին	
51 քանզի	ն.	զի	
52 զցրուեալս	ն.	զցրուեալսն	
54 յանապատ, քաղաք ⁹³ մի	յանապատ քաղաք մի	յանապատ, ի քաղաք մի	
Եփրայիմ ⁹⁴	ն.	ն.	
Հաներձ	հանդերձ	ն.	
55 զատիկն ⁹⁵	ն.	ն.	

86 -Յ, լ. ն. → ֆնոյն:
 87 -Ե, լ. է. → չէի:
 88 -Դ, լ. ք. → Բեթանիա:
 89 -Ն, լ. ն. → յարուծիւն: Բնագրի յօդը մի ուրիշ գրից է սրբագրուել:
 90 -Ջ, լ. ն. → ընդ առաջն:
 91 Եւ, լ. եւ. → ընդում:
 92 Ե, լ. է. → քե:
 93 Բառակցրի է-ից առաջ մի գիր ջնջուել է. լ. ի. → ի քաղաք:
 94 -Ա, լ. բեմ. → Եփրեմ:
 95 Ջ- → պասեֆ:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
56 կաին ո՛չ գայցէ ոք գիտիցէ	կային ոչ գայցէ ն.	= ո՞չ գայցէ ոք գիտասցէ	
			ԺԲ
ԺԲ 1 ի Բեթանիայ (→ հյց.)	ի Բեթանիա	=	
3 Մարիամայ մեծագնոյ	Մարեմա մեծագնոյ	Մարեմայ =	
4 Յուդայ (ուղ.)	Յուդա	=	
5 երեք հարիւր ^{95ա}	երեքարիւր	երեք հարեւր	
7 թոյլ տուք ⁹⁶	ն.	թոյլ տուր	
13 Ի ղի	ն.	Իսրայելի	
15 ահա աւաղիկ գա	ահաւաղիկ գայ	ահաւասիկ ն.	
16 գրեալն էր ⁹⁷	ն.	ն.	
17 թե զԼազար	ն.	եթէ զԼազար	
19 տեսանէ՛ք աւկտիք ահա աւասիկ	տեսանէ՛ք աւկտի ահաւասիկ	տեսանէ՛ք աւկտիք =	
20 ովմանք	ոմանք	=	
24 միայն կեա ապեթե	միայն կայ ապա թէ	ապա եթէ =	
25 ատեա զանձն պարհեսցէ	ատեայ զանձն ն.	պահեսցէ =	
26 զիս պաշտեցէ (2x)	զիս պաշտիցէ	=	
27 ապրեցո՛յ (հրմ.) ի ժամանակէ աստի	ապրեցո ն.	ապրեցո ն.	
28 զանուն ⁹⁸ քո	ն.	ն.	
29 կէսք	կէսքն	ն.	
30 եկն ⁹⁹ բարբառս	ն.	=	
34 կա	կայ	մեւս	
35 միւս	ն.	ն.	
38 Նսաեա (սեռ.)/էս-	էսայա	=	
40 ափշեցոյց	ապշեցոյց	զփառս նորա	
41 զփառսն նորա ¹⁰⁰	ն.	=	
46 հաւատա	հաւատայ	ն.	
47 ոչ պահեսցէ ¹⁰¹	ոչ պարհեսցէ	ն.	

95ա չ, լ. հ. → երեքարիւր: Բնագրիւր՝ երեքհարիւր/երեք հարիւր:
 96 -Ք, լ. ք. → տուր:
 97 -Ն, լ. ն. → գրեալ:
 98 Զա, լ. գորդի, փիւ զանուն:
 99 Ե, լ. եղև, փիւ եկն:
 100 -Րա, լ. ալ. → Աստու[ա]ծոյ փիւ նորա:
 101 Պա, լ. ք. → պարհեսցէ:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Մարկոս
	ԺԳ		
ԺԳ 1 զատկի ¹⁰²	ն.	ն.	
2 Իսկարիովտացոյ	Իսկարիովտացոյ	=	
3 ել ¹⁰³ առ Աստուած	ն.	ել եւ առ Աստուած...	
4 զենճակ	ն.	զենջակ	
5 զենճեկանն	ն.	զենջականն	
6 դու...լուանա ¹⁰⁴	ն.	դու...լուանաս	
8 ետ Յ ս	ետ նմա Յ ս	=	
11 ասաց եթե	ն.	ասաց թէ	
12 զհանդերձսն ¹⁰⁴	զհանդերձսն	=	
13 բարիք	բարութք	=	
14 եթե լուացի	եթե ես լուացի	=	
17 թե առնիցէք	ն.	եթէ առնիցէք	
18 ընդրեցիք	ընտրեցիք	=	
23 առ ¹⁰⁵ Յ իւ	ն.	ն'ի	
24 ով ¹⁰⁶	ո ¹⁰⁶	Տէր, ո ¹⁰⁶ է	
տ ¹⁰⁶ ր, ո ¹⁰⁶ է	տ ¹⁰⁶ ր, ո ¹⁰⁶ է	Յուդայի Իսկարիովտացոյ	
26 Յուդայի ¹⁰⁶ սկարիովտացոյ	Յուդայի ¹⁰⁶ սկարիովտացոյ	=	
27 պատառոյն	պատառոյն	=	
29 ովմանք	ովմանք	ն.	
եւ կամ ¹⁰⁷ զի	եւ կամ թե զի	խնդրիցէք զիս	
33 խնդրեցէ՛ք զիս	ն.	=	
34 զի սիրեցէ՛ք	զի սիրեցէք	=	
37 զանձն իմ ¹⁰⁷	զանձն իմ	զա ¹⁰⁸ նձն քո դիցես	
38 զանձն քո դիցես ¹⁰⁸	ն.	=	
	ԺԴ		
ԺԴ 2 աւթեւվանք	աւթեւվանք	եթէ երթամ	
թե երթամ	ն.	ն.	
3 դուք անդ իցէք ¹⁰³	ն.	յո՛ երթաս	
5 յո՛վ երթաս	յո երթաս	զիտասջիք զնա եւ տեսէք	
7 գիտասջիք զնա	ն.	զնա	
8 Փիլիպպոս	ն.	Փիլիպպոս	
10 ո՛չ հաւատաս թե	ն.	ո՛չ հաւատաս եթէ	
բնակեալ է	բնակեալ է	=	
11 հաւատա՛յք	հաւատա՛յք	=	
յիս	ն.	յիս է	
12 զգործս	ն.	զգործսն	

102 -ի, լ. պասեի:
 103 Ել-ից յետոյ՝ ծունկ նշան, բայց լ. եւ-ի յաւելում չկայ:
 104 -ն յօգր պարզապէս աւելագրութիւն է:
 105 Առ, լ. ի ծոց, փիս առ Յիսուսի¹⁰⁵. առ ծոց Յիսուսի¹⁰⁵:
 106 -վ, լ. վ. → ջնջում:
 107 -Մ, լ. թե/թէ. → կամ թե զի:
 108 -է, լ. իս¹⁰⁸ կամ գուցէ կարգացել է ընդ իս էի:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յովհաննու
19 միւս	ն.	մեւս	
22 Սկարիովտացին	ն.	Իսկարիովտացին	
23 աւթեւվանս	աւթեւվանս	=	
արասութ ¹⁰⁹	արասութ	=	
25 խաւսեցա՛	խաւսեցայ	=	
26 նա ուսուցէ՛ ձեզ զամենայն որ ինչ ասացի ձեզ եւ յիշեցուցէ՛ ձեզ	նա ուսուցէ՛ ձեզ զամենայն. եւ յիշեցուցէ՛ ձեզ զամենայն որ ինչ ասացի ձեզ	նա ուսուցէ՛ ձեզ զամենայն. եւ յիշեցուցէ՛ ձեզ զամենայն որ ինչ ասացի ձեզ	նա ուսուցէ՛ ձեզ զամենայն. եւ յիշեցուցէ՛ ձեզ զամենայն որ ինչ ասացի ձեզ
28 եւ թե սիրէիք	ն.	եթէ սիրէիք	
թե ես առ հայր	ն.	եթէ ես առ հայր	
31 թե սիրեմ՝	ն.	եթէ սիրեմ՝	
հայրն	հայր	հայր	
	ԺԵ		
ԺԵ 5 զպտուղ	ն.	պտուղ	
7 որ ինչ կամիցիք	ն.	զոր ինչ կամիցիք	
9 հայրն	ն.	հայր	
11 խաւսեցա	խաւսեցայ	=	
ուրախութիւն իմ	ուրախութիւնն իմ	=	
ձեր ուրախութիւնն	ն.	ձեր ուրախութիւնն	
12 ես զձեզ ¹ սիրեցի ²	ն.	եւ սիրեցի ² զձեզ ¹	
16 կայցէ	կայցէ	=	
17 պատուիրեմ զի	ն.	պատուիրեմ ձեզ զի	
18 զիս ատեայ	ն.	զիս ատեայ	
19 զիւրսն սիրէր	զիւրն սիրէր	=	
զի չէք ² յաշխարհէ ¹	զի չէք ² յաշխարհէ ¹	=	
ատեայ զձեզ	ատեայ զձեզ	=	
21 զի ոչ ծանեան զայն	զի ոչ գիտեն զայն	չիք ինչ պատճառք	
22 չիք պատճառք	ն.	այլ	
25 այլ (չդ.)	ն.	(ունի)	
26-27 ¹¹⁰ (կորած)	(ունի)	(ունի)	
	ԺԶ		
ԺԶ (կորած)	(ունի)	(ունի)	
	ԺԷ		
ԺԷ 1-3 (կորած) ¹¹¹	(ունի)	(ունի)	
5 զլինել	ն.	զլինելն	
6 զոր ետուր	զոր ետուր	=	

109 -Յ- գիրը պարզապէս մոռացուել է տողազարձի ժամանակ:
 110 Ձեռ-ի էջ 288 բ-ն (իրականում 279բ) վերջանում է տ. 25-ի վերջին՝ տարապարտուց բառով. յաջորդ էջը, վնասուած, սկսւում է ԺԷ 4-ով, թէեւ թղթերի համարակալումը կանոնաւորապէս շարունակուում է՝ 289 ա. նշանակում է համարակալումից առաջ բաղմաթի թղթեր են ընկած եղել, որով Յովհաննէսի աւետարանի վերջաւորութիւնը խիստ թերի է:
 111 Ձեռ-ի առկայ վերջին չորս թղթերի վնասուածքի հետեւանքով շատ թերիներ կան բնագրում. նշում ենք մնացած բնագրի տարբերութիւնները:

Ձեռ. Վ. 608	Ձեռ. Մ 2374	Տպ. 1895	Յուզիանուն
7 (մասամբ պատրո- նում)	(ունի)	(ունի)	
10 եւ որ ինչ քո է ամե- նայն իմ է	եւ որ ինչ քո է այն իմ է	=	
11 Հա՛յր: սո՛ւրբ: պահեա	Հա՛յր. սո՛ւրբ պահեա	Հայր սուրբ, պահեա	
13 զուրախութիւն իմ	ն.	զուրախութիւնն իմ	
14 զբանն զքո	զբանն քո	=	
17 սուրբ ¹¹²	ն.	ն.	
19 (կորած) ¹¹³	(ունի)	(ունի)	
20 Այլ ոչ ¹¹⁴	ն.	ն.	
21 (պատուով եւ զի ամենքին...ի մեզ իցեն)	(ունի)	(ունի)	
ԺԸ 3 Յուզաի	Յուզայի	=	

ԺԸ 3 զգուհն վերջ, ԺԹ, Ի, ԻԱ.

Վիեննայի ձեռագրից ընկած եւ ԺԸ 3 զգուհն բառից մինչեւ աւետարանի վերջը:

Գ. Վ 608 Ձեռ. Ա. Գ. Ի. ԼՈՒՍԱՆՅԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախ նշում եմք Վ. 608 ձեռագրի ընթերցումը, ապա լուսանցագրից ստացուող բառը, որ բոլոր դէպքերում յատակ չէ. ստացուածը ձեռագրի բառի փոխարինում է, թէ՞ դրան յաւելում: Բուն լուսանցագրերը տե՛ս այլ ընթերցումների բաժնում՝ իրենց տեղերում: Նշումները կատարում ենք ըստ աւետարանների, դրանց գլուխները եւ վերջիններին տնահամարները: Երկու բառ նշուելու դէպքում ընդգծուածն է լուսանցագրի:

1. Մ Ա Տ Թ Է Ո Ս	23	յիչեսցես յիչիցես
Ա 4 ի Հրոեքաբա (Ձեռ.) ի Հոաքաբա (լուս.)	25	ոսոխի աւսոխի
7 զԱբիա զԱբւա/զԱբիւա ^o	30	եւ աջ եւ եթե աջ
8 զՅովսափաթ զՅովսափատ	28	ի շուշանն վայրենի որպէս աճէ, ոչ ջանայ եւ ոչ նիւ- թէ
Դ 13 զՆազարեթ զՆազարետ	2	ի շուշանս վայրենիս որ- պէս աճեմ, ոչ ջանամ եւ ոչ նիւթեմ
18 բս եղբարս եքկուս եղբարս		
Ե 18 ասեմ ասեմ ձեզ զի		

¹¹² Այս տնից պահպանուել է այս բառը մի քանի գրքերի հետ:
¹¹³ Այս տնից մի քանի գրքեր են մնացել:
¹¹⁴ Այս տնից պատուով են գրքեր՝ նոց[ա] [յ]իս:

ԺԳ 55 Մարիամ Մարեամ	14	եւ քեզ եւ քեզ է
- Յովսէս Յովսէի	15	չար է զչարէ
- Յուզայ Յուզա	ԻԱ 7	ձորձս ձորձս իւրեանց ի վերայ նոցա ի վերայ նորա
ԺԴ 3,6 Հերովդիայ Հերովդիադա	-	ասեն դոքա ասենդ դոքա/ասեն սոքա
3 եղբար նորա եղբար իւրո	16	կատարեցեր կազմեցեր
15 աւրս ժամս	-	ի յաւիտեան յաւիտեան
23 մեկնեալ մեկնեցալ ^o	19	թղթնույդ զթղթնույդ
34 Գենընեսարեթ Գենընեսարետ	21	երկնից Աստուծոյ
ԺԵ 6 զբանն զպատուիրանն	ԻԲ 16	մարդոյ մարդկան
7 ի վերայ ձեր վասն ձեր	ԻԳ 7	ոաբի ոաբի որ է վարդապետ
ԺԶ 9 հազարսն հազարն	8	կոչէք կոչիցէք
20 թ ^u սն թ ^u (թ ^u թ ^u սն ^o)	37	ընդ թեւաւք ընդ թեւովք
21 յե՛մ/յե՛մ յե՛մ/յե՛մ	ԻԴ 42	յորում ժամու յորում աւուր
- չարչարել անարգել	48	ապա եթե ապա թե
ԺԷ 24 ազգաց երկրի	ԻԵ 10	նոքա գնացին գնացին նոքա
ԺԸ 12 երթայցէ երթիցէ	20	զհինգ քանքարն զհինգ տաղանդ
19 խնդրիցեն խնդրեսցեն	24	զմի քանքարն տաղանդն կըռոյ անուն է եւ ոչ թուոյ
24 պարտապան մի բիւր քան- քարոց պարտապան մի բազում տաղանդաց	34	արքայութիւնն զարքայութիւնն
27 տ՛ր տէր	ԻԶ 5	ժողովրդեանն ի ժողովրդեանն
Ի 3 գերորդ գերորդ ^o	15	կըռեցին ուխտեցին
6 ասէ եւ ասէ	41	մի անկանիցիք մի գուցէ անկանիցիք
- կայք կայցէք	52	անկանիցին կորնչիցին

	53	գունդս լէգեովնս	Դ	12	մի տեսցեն մի գիտասացեն
				20	բարիոք բարւոք պտուղ զպտուղ
Իէ	6	կորբանըն յընծայանոցն		-	բայց բաց
	7	խորհուրդ խոհուրդ ^օ		34	
	23	արար արար դա	Ե	30	ո՞վ...ո՞վ ո՞...ո՞
	33	Գողգոթա Գովղգոթա		32	ո՞վ ո՞
	35	զհանդերծս զհանդերծ			
	42	դպրաւքն եւ ասեին դպրաւքն եւ ծերովք եւ ասեին	Զ	17 22	Հերովդիայ Հերովդիադայ
	61	Մարեամ Մարիամ	Է	24 34	Տւրոսի Տիւրոսի ասէ ասէ ցնա
			Ը	8	զամբիղ արմաւենի սփիւրիդ
		2. Մ Ա Ր Կ Ո Ս		12	յոգի ի յոգի
Ա	1	Յի Բի Յս Բի եւ որդւոյն ^օ		17	կալաւ ունի
	13	զաւուրս տիւ եւ գիշեր		20	ասեն ասեն ցնա
	41	ասէ ասէ ցնա		30	զի ումեք մի ասիցեն զի մի ումեք ասիցեն
	54	ի քաղաքս ի քաղաք		36	ցուծեսցի տուծեսցէ
Բ	7	ո՞վ ո՞	Թ	17	հանցեն հանցեն զնա
	14	զը Ղեւի զՅակովբոս		21	կորուսցէ կորուսցէ զնա
	16	ուտէք եւ ըմպէք ուտէ եւ ըմպէ		24	այսոյն այսոյն պղծոյ
				30	յառնէ յարիցէ
Գ	12	որդի որդին		31	հարցանել ցնա հարցանել զնա
	28	հայհոյիցեն հայհոյեսցեն		33	ի ճանապարհի ի ճանապարհին
	34	զիւրեաւ զիւրեւ		38	նա ասէ Յիսուս ասէ

Ժ	26	ընդ միմեանս ցնա ^օ	17	կամիր կարմիր	
	-	ո՞վ ո՞	25	երորդ երրորդ	
	30	մայր մարս	34	դամա դեմա/դէմա	
ԺԱ	13	եկն թե եկն թերեւս	36	տուր տուք	
	17	ասէր ասէր նոցա	39	զոգի, եւ ասէ զոգի, ասէ	
	32	ասեմք ասեմք եթե	46	կտաւ պատաստակալ	
ԺԲ	4	առաքեաց առաքեաց առ նոսա	ԺԶ	3	ո՞վ ո՞
	14	հարկս զգլխահարկն թե եթե			3. Ղ Ո Ի Կ Ա Ս
	29	լո՛ւր Ի՛ եղ լո՛ւրն Ի՛ եղ	Ա	5	Հերովդի/-է- Հէրովդի/-ե-
	43	զաշակերտան զաշակերտան իւր		26	նազարեթ նազարեալ
ԺԳ	13	իմո իմոյ		28	եկեալ մտեալ
	23	եղ երուք լերուք		-	ուրախ լեր ողջոյն
	25	թաւթափեսցին անկցին		35	հոգի ս՛բ հոգի սուրբ
	27	մինչ մինչեւ		36	վեցերորդ վեցերորդ
	35	արթուն արդ արթուն		38	կամ եւ կամ
ԺԴ	12	զգատիկն զպասեքն		41	Նղիսաբեթ (2x) Նղիսաբետ
	21	որպէս որպէս եւ		55	որպէս որպէս եւ
	22	նոցա ցնոսա		61	անուն անուն այս
	32	մինչ մինչեւ		81	երեւելոյ երեւելոյն
	41	երորդ երրորդ			
ԺԵ	4	ամբաստանեն վկայեն	Բ	4	Բեթղ եեմ Բեդղ եեմ
	6	իընքեանք ընքեանք		17	ասացաւ ասացաւ նոցա

37	իբր	21	բաղցեալ են
	իբրեւ		բաղցեալ իցե՛ք
39	Նազարեթ	-	յագեսցին
	Նազարետ		յագեսցիք
41	զատկին	-	լան
	պասեք		լացէք
42	յելանել	-	ծիծաղեսցին
	յելանելն		ծիծաղեսցիք
		34	չնորհ
			չնորհ՞
Գ	1	39	ի խորխորատ
	19		երկո՛ք ին խորխորատ
			Հերովդիւայ
			Հերովդիւայ
		Է	որպէս
			եւ որպէս
	24	33	Մատթեայն
			Մատթեայն՝/Մատտա-
			թեայն՞
	25	42	նսղեայն
			նսղիմայն
	29	-	նղիեզերայն
			նղիագերայն
			Յովրամայն
			Յովրիմայն
	30	Ը	Յովնամայն
			Յովնանայն՞
			նղեկիմայն
			նղիակիմայն
			Մեղթայն
			Մեղակայն
	32	ԺԱ	Սաղմանայն
			Սաղմովնայն
	36		Կայնանայն
		ԺԲ	Կայնամայն
Դ	2		փորձեալ
		ԺԳ	փորձելով
	13	13	սատանայի
		25	սատանայնոյ
			մտցէ
			յարեցէ
Ե	5		արկցուք
		ԺԴ	արկից
	21	16	ո՞վ...ո՞վ
			ո՞...ո՞
	36		նա ասէ
		ԻԴ	Յիսուս ասէ
			Նմամուս/էմ-
			Նմամուս/էմ-
		44	ասէ
			ասէ ցնոսա
Զ	10		ցնա
			ցայր

		4. Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս	Զ	4	զատիկ
					պասեք
				6	ինքն գիտէր
					գիտէր
				12	ցաշակերտսն
					ցասակերտսն իւր
				14	գալոցն էր
					գալոց էր
				19	գայր
					գնայր
				24	աշակերտքն
					աշակերցք
				26	իբրեւ
					իբր
				29	որ առաքեացն զիս
					զոր առաքեաց նա
				30	զի՞նչ նշան
					նշան՞/զի՞նչ ինչ նշան՞
				42	ոչ սա է որդին
					ոչ ս՞ա է Յիսուս որդին
				46	իբրեւ
					իբր
				50	յերկնիցն
					յերկնից
				55	զկեանս
					զկեանսն
				61	բանդ այդ
					բանդ
					ո՞վ
					ո՞
				62	աշակերտքն
					աշակերտքն նորա
				68	ցերկոտասան
					զերկոտասան՞
					ի՞ պրորատիկէ
					յոչխարանոց
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի
					ի՞ պրորատիկէ
					երայցեցեր
					երայցեցերէն
					Բեթճեզդա/Բէ-
					Բէթճեզդա/Բե-
				10	ոչ էր
					ոչ է
					արժան առնուլ քեզ
					արժան քեզ առնուլ
				13	ի տոջէ
					ի տեղ ոջէ
					զորդին
					զորդի

12	կէսքն ասեին	57	ասեն ցնա
-	կէսքն ասեին չէ գալ		ասեն
-	այլքն ասեին	11	Սելովամ
-	այլքն ասեինն	11	Սիլովամ
15	բնաւ	16	զաբաթս
15	բնաւ իսկ	16	շաբաթ
17	վարդապետութեանս եթե ես	18	թե
17	վարդապետութեանս յԱստուծոյ իցէ արդեաւ եթե	18	եթե
-	ես ինչ	20	ետուն
-	ես	20	ետուն նոցա
25	յն էմացւոց/յն էմ-	21	ո՞վ
25	յն էմացւոց/յն էմ-	21	ո՞
26	դմա	22	Հրեից/-է
26	նմա	22	հրեից/-ե
31	աւելի ինչ	-	խոստովանեսցէ
31	աւելի	40	խոստովանիցէ
34	խնդրեցէք	40	որք
34	խնդրեցէք	40	որ
36	եսն	41	եիք/էիք
36	ուր եսն	41	էիք/էիք
47	ետուն	21	կէսքն
47	ետուն նոցա	21	եւ կէսքն
50	եկեալն էր	13	քնոյ
50	եկեալ էր	13	քնոյն
12	խաւսեցաւ	15	չեի/-է
12	իւրք կնոջ շնացելոյ	15	չէի/-ե
19	ասեին/-է	18	Բեղանիա
19	ասեին/-ե	18	Բեթանիա
25	ո՞վ	25	յարութիւնն
25	ո՞	25	յարութիւն
29	զհաճոյս	30	առաջ
29	զհաճոյսն	30	առաջն
33	ասես թե	31	եւ իբրեւ
33	ասես եթէ	31	իբրեւ
41	հուր	42	եթե
41	հուրն	42	թե
44	ի սատանայէ	54	քաղաք
44	սատանայէ	54	ի քաղաք
46	ո՞վ	-	Նիւրայիմ
46	ո՞	-	Նիւրեմ
52	ի յաւիտեան	55	զատիկն
52	յաւիտեան	55	պասեք
53	զո՞վ	7	տուք
53	զո՞	7	տուր
56	ցանգացաւ	16	զրեալն
56	ցնծացաւ	16	զրեալ

28	զանուն	ամենից արտակարգները, ինչպէս միջձայնաւորայինները: Քաղուած բառերի վերլուծութիւնը թոյլ է տալիս հանելու հետեւեալ եզրակացութիւնները.
30	եկն	
30	եղեւ	
41	նորա	
41	Աստուծոյ	
47	պահեսցէ	
47	պարհեսցէ	
ԺԳ	1	զատկի
ԺԳ	1	պասեք
23	առ Յիսուսիւ	
23	առ ի ծոց	
24	ով	
24	ո	
25	ո՞վ	
25	ո՞	
29	կամ զի	
29	կամ քե զի	
ԺԴ	3	իցէք
ԺԴ	3	իս (իս էք ^ո)

Դ. Վ 608 Ձեռնարկի ԱԻԵԼՈՐԴ -Ը- -ԵՐ Մատթէոսի աւետարանից

Սահակ-Մեսրոպեան ուղղագրութեան մէջ յայտնի է լսող, բայց չգրող -Ը-ի գործածութեան կանոնը, որ խախտել են միջնադարեան գրիչները եւ աւելորդ -Ը-երով ողողել դասական բնագրերը, ինչպիսին են աւետարանները: Մեր Ձեռնարկում եւս առատ է աւելորդ -Ը-ն, որ միշտ չարձանագրեցինք այլընթացումների մէջ, որովհետեւ արմատական նշանակութիւն չունի բառիմաստի համար: Ստորեւ որպէս նմուշ ներկայացնում ենք Մատթէոսի (պակասաւոր) ներկայացումը 2-րդ գլխից սկսած անտեղի մէկ աւետարանի 2-րդ գլխից սկսած անտեղի մէկ կամ նոյնիսկ երկու -Ը- ունեցող շատ բառեր, իսկ միւս աւետարաններից քաղեցինք միայն

Ձեռնարկում ոչ արմատական -Ը- ի առատ գործածութեան մասին մի գաղափար տալու համար մեր հաւաքած բառերը «գասաւորեցինք» ըստ հետեւեալ չափանիշների, որոնք, կրկնում ենք, գրչի համար ընդհանուր եւ հետեւողական կանոններ չեն եղել, քանի որ նոյնպիսի պայմաններում եւ նոյն բառերում -Ը- ն միշտ նոյն տեղում չէ: Տողադարձը, որ առանց ենթամասնի է Ձեռնարկում, նշում ենք այս նշանով, որով ակընյայտ կը տեսնուի, որ աւելորդ -Ը- ն միշտ բառահատման հետ կապուած չէ: Բառերի աջավերելում աստիճանները ցոյց են տալիս նոյն օրինակի քանակը: Բառերի այբբենական կարգը նրանց առանց -Ը- ի կարգն է: Եթէ նոյն բառը հանդիպում է չհատուած եւ տողադարձուած, առաջին ձեւը նախորդում է երկրորդին մեր ցանկերում:

Ա. ՄԻՋԲԱՂԱՁԱՅՆԱՅԻՆ ԱԻԵԼՈՐԴ -Ը-

1. Առանց ընդհանուր սկզբունքի աւելորդ -Ը-

Ա	Դ	Ժ
անգոստնեսցի	դառընապէս	ժողովըրդեանն
անհընարին	դըղըրդեցաւ	Ի
առաջընորդք	դըժուարակիրս	իմմըմէ
առընել ²	դըմա	դի-ննըսուն
առընել ²	ի դըմանէ	Լ
առընեմ	ի դըմանէ	լը-լկեն
առընե-ն	դընիցեն	լըց-ին
առընուցու	դըպ-իրս	լըցցի ²
աւըհընեալ	դըպըրաց ³	լըցցի
Բ	դըպըրաց	լըռե-սցեն
գըաճըկոն	Ե	լըսելի
բարըճի	եըդընու ²	լըսես
բըժշկեաց	եըդ-մընեցուցանեմ	Խ
բժշկեաց	յերեցունըց	խա-ուընութեամբ
բըժշկեաց	երկընից ²	խըլեսցի
բժշկեցաւ	ե-րկընից	ի խըմորոյ ²
բժշկ-եցաւ	երկ-ընից	ի խըմ-որոյ
բժշկ-իցէ	յերկը-նից	խնը-դընիին
բըրաւք	երկըն-աւոր	խնդը-րէր
բըրուց	երկընչէր	խըռովեցան
բըրտի	երկընչիմք	խըրատեալ
բըրտի	երկընչիք ²	Ծ
Գ	Զ	ծը-նան
Գեթըս-եմանի	զըգենուցուք	ծընեալ
զգըլ ուխն	զգըն-այր	ծընաւ
ի գըլ ուխ	զըգոյլ	Կ
զընաց ²	զըգուչանալ	կը-տաւովք
զընաց	զըգուչացան	կըտըրեսցէ
զընացէք	զըհ-ետ	կըրճել
զընացին ³	զկընի	կըրկին
զընաց-ին	զկընի	կըրտսեր
զըտան-է	Ը	Հ
զըտանէք	ըմբըր-նեցին	հանդերըճ
զըտ-անիցէք	ընտըր-րեալք	հըծծել
զըտին	Թ	հընար
զըտցեն	թմբըրեալ	հընոց
զըրե-ալ	թողըցի	
զըրեալ		
զըրեալ		
զըր-եալ		
զըրուանաւ		

հըրամայեաց ⁵	Չ	Չ
հըրամայեաց ²	մըկըտիչ	չը-տայք
հըրամայեաց	մըկըտչի	
հըրապարակաց	մըկըտութւն	Պ
ի հըրապարակս	զմըկըտութիւնն	պըղ ծութեամբ
ի հըրապարակս	զմը-կըտութիւնն	զպըտուղ
հըրաւիրեալքն	մկըրտու-թիւնն	զզպ-ըտուղս
հըրէից ⁵	մը-ղիոն	պը-սակ
հըրեչտակ ⁵	մըլակացն	Ս
հըրեչտակաց	մըլակսն	սը-րտիւք
հըրեչտակաց	մը-տանեն	սկըսանիցի
հըրեչտակաք	մըտանէք	սկըսաւ
հըրեչտակս	մըտեր	սըկ-սաւ
զհըրեչտակս	մըտին	ս-ըկսաւ
հըր-եչտակք	մըտին	Սկարիովըտացի
Հըրէաստան	մըրըրիկ	Սը-կարիովտացի
ի Հըրէաստանէ		սը-կէր (հակէր)
Հըրէաստանի ²	Յ	սկըտեղ
Հըրէաստանի	յայտընապէս	սկը-տեղ
Հըրէաստանի	յայտընապէս	սըկտեղք
	յը-ղեաց	սըկ-տեղք
Զ		սըրով
զճը-կուսն	Ն	սուրըբն
	նըմա ¹³	սըպանին
Ճ	նըմա ²	սըպիտակ
ճըրագ	նըմա ³	սըտեւ
	նըմա	սըտընդիեցաց
Մ	նըմանէ ²	ստընտուաց
մ-անանը-խոյ	նըկանակն ²	սըրահ
մա-նըկտի	նըկանա-կն	սըրաճու-թիւնք
մատընել-ոցն	նըլա-ն	սըրբեա
մատընեցեն	նըլանաւոր	սըրբէք
մատը-նեցից	նըստէի	սըփոեցեր
մարմը-նոց	նըստին	սըփոեցի
մըտաց	նըստան	
մըխեաց	նըստաւ	Վ
մկըրտել	նըստէին	վըկայք ²
մկըրտել	նըքթիցեն	վըկայու-թիւն
մըկըրտել		Շ
մըկըրտեցէ		շըլտ-ենարանս
մըկըրտեցէք		
մըկըրտէին		Ո
մկըրտեմ		զոտը-նկապսն
մկըրտիմ		
մկըրտեցաւ		
մըկըրտիցիք		
մկըրտելոց		
		Տ
		տըկար
		տըղայոց
		տըրտում
		տըրտմել
		տըրտընչէին

Յ	Փ	Ք
ցըցուկցի	փըրփըրէ փըրփըրեայր	քըղամիդ քըղանց-ս զ-քըղանցս

2. Զ- նախդիր՝ բաղաձայնով սկսուող բառերից առաջ՝ զը-, ըզ- փխ զ-:

Այս նախդիրը կա՛մ պահպանուել է գ-, կա՛մ դարձել է զը-, կա՛մ ըզ-: Զ- ի օրինակները յատ- կանչական չեն աւելորդ -Ը-ի տեսակէտից:

ա) Զը- փխ զ-

- զընա
- զընա
- զընաւն
- զընեքիւն
- զընոյն
- զընոսա²
- զըչիւղ
- զըչարսըն
- զըչարս
- զըչափ
- զըպարտսըն
- զըպարտիս
- զըպըտուղ
- զըսկաւառակիւն
- զըսպանողսն
- զըվէմն
- զըտաճարն
- զըտեղիւն
- զըքեզ²

բ) Ըզ-

- ըզբան
- ըզգատիւկըն
- ըզգատիկ²
- ըզձեզ
- ըզմարգարէ
- ըզմարդկան
- ըզնա⁸
- ըզնթսա
- ըզպատուիրանան

- զըբազմականաւքն
- զըգինս
- զըգործիսն
- զըգործս
- զըդա²
- զըզաւրականն
- զըթշնամիս
- զըժամ
- զըլապտերս
- զըլապտերս
- զըլսաչելեալն
- զըկալ
- զըկայսեր
- զըկամս
- զըկիւնդ
- զըկիւն
- զըձեզ
- զըձեռն
- զըճանապարհ
- զըմայր
- զըմայր
- զըմայր
- զըմանուկդ
- զըմարդ²
- զըմաքսաւոր
- զըմեզ
- զըմի
- զըմին
- զըմի
- զըՅովհաննու
- զընա
- զըզնա

3. Յ- նախդիր՝ բաղաձայնով սկսուող բառերի առաջ՝ ցը- փխ ց-

- ցըծառ
- ցընա
- ցընոսա²
- ցընոսա
- ցըքեզ

4. -Ը- -ն կրկնակ բաղաձայնների միջեւ

- Գե-նընեսարեթ
- Գե-նընա-սերաթ
- զեքըր-որդ
- եփըփաթա
- իմըմէ
- ինընըսոււն
- յի-նընու-նցն
- Լցըցի
- կանընացի
- մանասըսէ
- մեսըս-իա
- զՅովհաննընէս
- ի Յովհաննընէ
- Յովհաննընու
- Փիլիպ-ըպոսի

5. -Ը- -ն -Ս, -Դ, -Ն յօդերից առաջ եւ նրանց նմանակութեամբ

-Ս. փոքրկանցըս

-Դ. ժողովուրդը-ըս կորուստըդ

- Ն. զագարակը-ն
- աղջկանըն
- զա-յըրըն
- առանձինըն
- զարձակմանըն
- զբաժակըն
- զպուստըն
- զգերեզմանըն
- զ-գու-նըրըն
- զու-նըն
- զեղէգնըն
- զերկըրամ-եանըն
- ցեւթներորդըն

- ժողովրդեանըն
- ժողովրդեանըն
- զխորամանգու-թիւնը-ն
- զկատարածըն
- կ-որբանըն
- զկորուսեալըն
- հաւըրըն
- հայըրը-ն
- հարըրըն
- զհասըն
- հի-նգըն²
- հ-ողմըն
- զհողմըն
- մա-րդըն
- զմա-րդըն
- զմարմինըն
- նաքարա-կիտըն
- զը-արժումնըն
- զ-ոսկիըն
- ջերմնըն
- սեղանըն
- զցորեանըն
- ի քաղաքըն²
- աշակերտըն
- ցաշակերտըն
- արդարքըն
- աւրինացըն
- զեղեալսըն
- յերկինսըն
- յեւթան-ցըն
- զժողովուրդսըն
- զժողովուրդ-սըն
- ցկանայսըն
- զկեղծաւորսըն
- հարցըն
- հար-ցըն
- զհանդերձսըն
- զհեթանոսսըն
- զհրաւիրեալ-սըն
- զնկանակ-սըն
- ի շէնսըն
- զոսկիըն
- որդու-լքըն
- ցսպասաւորսըն
- տասա-նցըն
- վկայիցըն
- քահանայապետսըն
- միւսըն
- ասացեալը-ն
- ե-ղեւըն

Հաւատարմութիւն
Հարստաւանդութիւն

ի ծագումը
ի ճանապարհորդութիւնը
ի հարստաւանդութիւնը
հիւանդութիւնները
ի շտեմարանները
գրահանադատութիւնը
քանքարները

-Ն. յօդի նմանակութեամբ

զանձներ
լինիցիւն
շարժումներ
գիւղացիներ
ումներ
անցանկերներ
քարկոծեցիւն

Բ. ԶԱՅՆԱԻՈՐԻՆ ՆԱԽՈՐԴՈՂ -Ը-

ցճրեզ

-Դ. յօդի նմանակութեամբ

գալուցի
ժողովուրդ

Գ. ԶԱՅՆԱԻՈՐԻՆ ՅԱԶՈՐԴՈՂ -Ը-

առնիջիւր
ատամաւան
գիւղեր
հեղեթ

6. -Ը- -ն -Ք Եւ -Ս հոյակապերտներից առաջ

-Ք. աւրհնեալ ըր
աւուրըն
ժողովուրդը
աւրէնը

լինիցիւն
լինէիւն
կարիւղէ
կիւն

-Ս. գալուցի

յանուրջը
գալուցի
յալը
աւուրը
աւուրը
գործը
գուրը
գերեզման
յերկիւնը

յախտեալ
ի նոցարէն
ուրնել
ջուրը

սաղ-ուրկեցուց
վիճելը
տեսաւանես
գրեւզ

Դ. -Ը- ՓՈՒՆԱՆԱԿ -ՈՒ-

այնը

DIE DIAKONISSEN DER ARMENISCHEN KIRCHE IN KANONISCHER SICHT*

1. EINLEITUNG

1.1 Stellungnahmen zur Priesterweihe der Frau

1.1.1 In der lateinischen Kirche

In den letzten Jahrzehnten hat sich die Stellung der Frau nicht nur in der Gesellschaft, sondern auch in der Kirche geändert. Jedenfalls erfolgte im Jahre 1927 die erste Ordination einer Frau in der evangelischen Kirche¹. Als die anglikanische Kirche diesem Beispiel folgte und darüber hinaus 1978 ein grundsätzliches „Ja“ zur Übertragung des Bischofsamtes auf eine Frau aussprach, kam es zu großen Auseinandersetzungen und Spaltungen in der Kirche². Um weiteren Mißverständnissen vorzubeugen, hat nun der Erzbischof von Canterbury Dr. R. Runcie bei einem Zusammentreffen mit Papst Johannes Paul II. Anfang Februar des Jahres 1986 in Bombay ihm den Vorschlag gemacht, eine anglikanisch-katholische Theologenkommission einzurichten, welche die Möglichkeiten einer Weihe der Frau in den christlichen Kirchen untersuchen soll³. So weit kam es nicht, denn anlässlich der letzten Lambeth-Conference

vom 23. bis 26. Februar 1987 kam es in der anglikanischen Kirche neuerlich zu Unruhen, als mit 317 zu 145 Stimmen die Ordination von Frauen beschlossen wurde⁴. Obwohl die endgültige Entscheidung über die Priesterweihe von Frauen 1991 fallen soll, drohte der Bischof von London, Dr. Graham Leonard, mit dem Anschluß an die römisch-katholische Kirche⁵. Mit der Weihe der ersten Diakoninnen war der Bruch da⁶. Obwohl seit 1971⁷ in den anglikanischen Kirchen von Hongkong, New Zealand, Kenya, Uganda, Kanada und den USA Frauen zu Priestern ordiniert werden, hatte sich die Kirche von England bis jetzt zurückhaltend verhalten⁸, wobei den in anderen Ländern geweihten Frauen die Ausübung ihres Amtes in England untersagt war⁹.

Diese Entwicklung in England ist deshalb interessant, weil die anglikanische Kirche mit

* Vortrag, gehalten am 26. August auf dem XXXII International Congress for Asian and North African Studies ICANAS, 25. bis 30. August 1986 in Hamburg. Auch Dipl. Arb. kath.-theol. Fak. Wien, 1987.

¹ P. Bläser, *Liturgische Dienste und die Ordinationen von Frauen in nichtkatholischen Kirchen* (Vortrag, gehalten auf der Liturgikertagung in Paderborn am 29. August 1978), in: LJ 28 (1978) 155.

² Lambeth-Conference 1978; vgl. Bläser, 157 ff. Im selben Jahr äußerte sich der Bischof von Stockholm, Ingmar Stroem, der gemäß der lutherischen Theologie keine Unterscheidung zwischen Pfarramt und Bischofsamt macht, positiv über den Gedanken weiblicher Bischöfe und sagte: „Es wäre natürlich erfreulich, wenn wir einen weiblichen Bischof erhielten“, in: KNA-Ökumenische Information, Nr. 10 vom 8. März 1978, S. 9. zit. bei: Bläser, 157.

³ *Bulletin de l'Exarchat Apostolique Arménien en France*, NS. No. 27, 1. Trim. 1986, S. 22; vgl. L'Osservatore Romano, 16. Jg. Nr. 6 vom 7. Februar 1986.

⁴ *Frauen als Priester. Anglikaner vor Spaltung*, in: Die Presse, 27. Februar 1987, S. 2.

⁵ Ebd.; R. Hill, *Schisma in der Church of England? Die Priesterweihe für Frauen treibt den ranghohen Bischof von London zum Exodus*, in: Die Presse, 19. Februar 1987, S. 3; *Le synode de l'Église anglicane vote pour l'ordination des femmes*, in: Le Monde, 28. Februar 1987, S. 9; *L'évêque de Londres menace de quitter l'église*, in: Le Monde, 14. Februar 1987, S. 10.

⁶ B. Winkler, *Frauen als Priester. In England wurden die ersten weiblichen Diakone geweiht*, in: Kurier, 7. März 1987, S. 5.

⁷ Für die Entwicklung siehe General Synod. *The Ordination of Women to the Priesthood*. Church Information Office, London 1972, bes. 55 ff; *Le synode de l'Église anglicane*, in: Le Monde, 28. Februar 1987, S. 9; O. d'Ursel, *Frauen im Amt*, in: DXP 10 (1975) 3, 15. *Über die Frage der Frauenordination in der anglikanischen Kirche* s. E. C. Herwin/S. R. Hiatt (1974 in den USA ordiniert), *Women Priests. Yes or No?* New York 1973; C. Lafontaine, *Reactions to Episcopal Church Decision on Women's Ordination*, Ecumenical Trends 5 (1976) 154-169.

⁸ Vgl. Paulus VI-Donald Coggan, *Échange de lettres sur l'ordination des femmes: La Documentation Catholique* 73 (1976) 771-772.

⁹ Brief von Herrn John Phillips vom Church Office an der Botschaft in Wien vom 21. Dezember 1986, in meinem Besitz.